

Boj proti krisi na účet mladých

Co s mladou generací, to jest lidmi mezi dvaceti až třiatřiceti roky, je dnes otázka, o níž se toho už hodně napsalo, ba tolik napsalo a namluvilo, že už i staří, to jest generace dnes vládnoucí politicky, hospodářsky i kulturně, o ní přemýšlejí. Je to nesporný pokrok, a lze o něm říci jen to, že přišel pozdě. Kdyby byli staří, jak se jim rádo pro stručnost říká, začali na tuto věc myslet před desíti lety, bylo by dnes lépe, a oni by byli ukázali víc prozíravosti.

Mládež, která není nikde vítána.

V „Přítomnosti“ se vedly před časem debaty o tom, že nikdo nechce mládež pustit k veslu. Poněkud potřestěné nápady několika debatérů zavedly celou tu rozpravu na scestí, neboť ti lidé nakonec vytýkali Karlu Čapkovi, že má zpachtovanou českou literaturu a nechce do ní nikoho pustit. Dopadlo to skoro právě tak, jako když generální tajemník národně socialistické strany dr. Moudrý zadumal se nedávno v revui „Sobota“ nad generační otázkou a prostě prohlásil, že žádné takové otázky není, poněvadž Wolker a Mácha jsou naši velcí a uznávaní básníci, ačkoliv zemřeli velice mladí. Jakmile se totiž generační otázka začne narážet na literární a umělecké kopyto, při němž především jako nikde jinde platí talent, nedá se dojít k jiným koncům, než kam došla kdysi Anka Krausová v „Přítomnosti“ a dr. Moudrý v „Sobotě“. Lidé se však neživí jen malováním obrazů a skládáním básniček. Život je staví před úkoly mnohem prosaičtější, k nimž není velmi často třeba talentu, ale stačí k nim zdravé ruce, ochotné k práci. A ta práce není — protože je skutečně generační problém, aspoň pro tuto generaci nejmladších, nicméně hotových mužů a žen.

Není to jenom v politice, kde je mládež nevitána. Strany, jako by byly krátkozraké na obě oči, nestarají se o svou budoucnost, a posledně nám to zas připomenula padesátka poslance Špatného, vůdce národně socialistické mládeže. Ve skutečnosti tím vůdcem už ovšem dávno není, ale dodnes ve straně drží poslanecký mandát z titulu mládeže, která podle organizačního řádu strany na jeden poslanecký mandát má právo, a tak ani to místo, které bylo s dobrými úmysly vyhrazeno mladým, se jim nedostalo a drží je dnes padesátník. V ostatních stranách — kromě komunistů ovšem, kde mají poslance nejmladší z celé sněmovny — nemá mládež toto místo ve sněmovně vyhrazeno ani na papíře, a není divu, že strany také mládeže nemají. Jediná politická partaj, jež se o dorost skutečně stará a kde má mládež i jakýsi politický vliv, třebaže je organisována pokud možno nepoliticky, jsou agráři. Ti na to ovšem mají nejen dost dobré vůle, ale také prostředků, a dovedou svou mládež zajistit po dobu studií v kolejích, po studiích jí svým politickým vlivem opatřují místa atd. Ale mládež mají a mládež vlivnou. Málomomu je asi známo, že to nakonec byl agrární dorost, který rozhodl o tom, že František Udržal, po Švehlovi nejpopulárnější muž

mezi agrární mládeží, má se vzdát ministerského předsednictví. Dokud mládež Udržala držela uvnitř strany, přece jakž takž proplouval mezi nástrahami Staňkova křídla. Když však viděl, že ani o mládež se už nemůže opřít, poznal, že musí jít.

Politické strany prostě jako by zapoměly, že jedna generace byla ztracena ve válce a že by se proto měly s dvojnásobnou péčí starat o generaci nejmladší, jako o své pokračovatele. V některých stranách je to už citelné, jak rychle odpadávají vůdcové a staří, ale pořád se neuznává potřeba přizvat nejmladší. Kdyby spadla střecha Rudolfiny a zasypala všechny poslance, nastalo by prostě jakési vacuum generační. Staří zmizeli a mladí nic nedovedou, protože jim nebylo dovoleno dělat víc než volební materiál. Nenaučili se proto nikde odpovědnosti ani vůdcovství. Dvacetiaž čtyřicetiletá děcka nepatří podle názoru stran do parlamentu, a jejich infantilní rozum je dobrý nejvýš k tomu, aby se jim dali volit znovu a znovu do savadní poslanci z povolání a rádoby doživotní. Veřejnost si však málo uvědomuje, jak citelné důsledky praktické a hmotné má pro mladé lidi nynější starogenerační složení parlamentu. Projevuje se to všude nebo skoro všude, kde vláda nebo veřejná správa vůbec zasahuje přímo do praktického života a kde může kterýkoliv problém hospodářský, správní, sociální, vojenský, školský nebo jiný řešit na zádech mladých.

Ukážeme v dalším, že to nebyla jen politika, ale také byrokracie, která všechny poválečné problémy vyřizovala na úkor mladých nebo aspoň bez ohledu na ně. Bude snad také zřejmo, že nekřivíme oficiální politice, tvrdíme-li, že žádné jiné příležitosti nevyužila tak vydatně jako této. A že v tom byl také záměr nepostihnout při tom žádného ze tří set poslanců a sto padesáti senátorů bude rovněž jasné.

Jděte se, vojáci, jděte pást...

Začněme hned událostí poslední, to jest úsporami na národní obraně, která byla provedena a měla být provedena na účet mladých. Ne, že by ministerstvo národní obrany, aby snížilo svůj rozpočet, dalo do pense pořádný počet generálů a plukovníků i podplukovníků, zejména těch, s nimiž neví, kam by je služebně přidělilo, co jich má (a aby uvolnilo postup pro všechny přebytečné a přestárlé majory a štábní kapitány), vesměs důstojníků s trojnásobně započtenými legionářskými lety, kteří by dnes podle počtu služebních let už do pense jít mohli. Místo toho se ministerstvo rozhodlo, že sníží zold nejmladších vojáků. Na štěstí mu v tom bylo energickým zákrokem tisku a parlamentu, jenž se ještě včas probudil, zabráněno. Nebylo však zabráněno rozhodnutí vojenské správy, propustit z úsporných důvodů 70.000 vojáků z přesenní služby. Kdybychom přemýšleli o tom, co všechno tvrdil náš hlavní štáb proti zkrácení přesenní služby na čtrnáct měsíců, a kdybychom to konfrontovali se skutečností, že skoro o tři měsíce dobro-

volně pustil dřív z vojny 70.000 lidí, museli bychom dojit k závěru, že tehdy s přesencí službou si z nás a z celé veřejnosti dělal dobrý den. Na nynějším rozhodnutí vojenské správy je ovšem dnes nejzajímavější ona neskrývaná bezohlednost k sociálním obtížím a bolestem mládeže. Dokud byly hospodářské poměry tak příznivé, že přesencí služba byla pro mladé lidi jenom sociálním břemenem, žádala vojenská správa od nich více obětí, nežli bylo podle zdravého rozumu nutně třeba. Sotva však nebyvalá nezaměstnanost vtiskla armádě poslání také sociální a pro mnohé mladé muže se stala na čas existenčním zajištěním, projevují generálové bezcitnou rozhodností toto sociální poslání, uložené vojsku dobou, bez skrupulí odmítnout. A tak jsou mladí muži vyhnáni 13. ledna z kasáren do mrazivých ulic, naplněných statisíci nezaměstnaných, aby je ještě o více než půlstatisíce rozmnožili. Právě v té roční době, kdy nezaměstnanost dostupuje svého vrcholu! I generálům by se muselo jevit toto opatření brutální, kdyby si byli uvědomili, oč větší naději nalézti práci by měli propuštění vojáci koncem obvyklého března.

Nekonala tu sociální povinnost vůči mládeži ani vláda, ani parlament, tím méně vojenská správa. Parlament nejvíc, protože neměl připustit, aby se tak zásadní rozhodnutí provedlo bez jeho vědomí, a proto, že měl včas vojenskou správu zakřiknout.

Péče o nezaměstnané, ale jen starší.

Stejně charakteristickým protějškem je způsob, kterým se v Praze i jinde provádí jinak chvályhodná a široce založená akce ve prospěch nezaměstnaných. Ani ta není zbavena stop myšlení generace, jež se domnívá, že nemá povinnost starat se o nové generace a pomáhat mladším. Vynikne to tím více, uvědomíme-li si, že podle statistických odhadů je sedmdesát procent všech registrovaných nezaměstnaných mladších třiceti let. Tedy právě ona generace, kterou máme na mysli. Je sice zcela přirozené a sociálně i spravedlivé, že pražská akce pamatuje především na otce rodin, na ženaté a pak teprve na svobodné a mladé, ale důslednost, s níž se to dělá a která prakticky znamená vyloučení mladých z této sociální pomoci, je zjev nezdravý. To na příklad naši Němci si daleko lépe uvědomují, jaké mravní nebezpečí se skrývá v nepracující mládeži, a proto jejich Jugendhilfe organizuje po Čechách celou síť učebných kursů pouze pro nezaměstnanou mládež. Němci dobře pochopili, že nestačí jen podpora hmotná, a že mladí lidé, kteří se ještě ani nenaučili pracovat a už chodí ulicemi po žebrotě, ti že se pracovat už asi nikdy nenaučí, nebudou-li od žebroty nějak odvedeni a zachráněni.

Prémie starším na bydlení.

Koncem března vyprší platnost bůhvíkolikátého provisoria zákona na ochranu nájemníků, jemuž by daleko lépe odpovídalo označení zákona o výhodách pro předválečnou generaci. Neboť je to zákon, z něhož má prospěch jenom tato generace. A prospěch nezasloužený a ničím neodůvodněný. Nedomyšlené a jako celá stagnující tendence našich politických poměrů neudržitelné je stanovisko obou našich socialistických stran k bytovému problému. Jejich snaha udržovat bytový zákon stůj co stůj beze změn je, aniž si to uvědomují, silně protisociální. Neboť posti-

huje celou mladou generaci. A jak je obecně známo, jsou to zpravidla mladší lidé, kteří jsou sociálně nejslabší. To platí zejména u veřejných zaměstnanců, úředníků, zřízenců i dělníků. Ale také u soukromých zaměstnanců, u učitelstva a zhruba konec konců i u svobodných povolání.

V Praze jsou na příklad důsledky tohoto zákona přímo groteskní. Není řídký případ, že v témž domě bydlí na příklad ministerský rada, který drží byt již od předválečné dávnověkosti, což jest jaksi v očích zákonodárců taková zásluha, že musí být odměněna premií. Ten byt nesmí stát více než asi tak 4000 Kč. Však on pan domácí nezchudne. Vždyť se mu uvolnil v jiném patře stejně velký byt, který pronajal za 12.000 Kč mladému novomanželi, asi tak třicátníku. Ten mladík to dotáhl již až na komisaře, má ročně asi tak 24.000 Kč platu, proč by tedy nemohl zaplatit 50 procent svých příjmů na činži, včetně i s premií na chráněný byt svého představeného? Pan ministerský rada má platu 60.000 Kč ročně a platí ze svého příjmu na činžu pouze 7 až 8 procent. A je to v pořádku, protože jeho vrstevník — náš parlament, nemůže připustit, aby starý pán platil více.

Povinností socialistických stran bylo najít a prosadit takové řešení, zejména u středních bytů dvou-pokojových a třípokojových, které by uvolnilo ochranu nájemníků tak, aby se vyrovnaly činže mezi starými a novými byty procesem přirozené konkurence, jak se ostatně bytové poměry v poslední době vyvíjejí samy přes zákon o ochraně nájemníků. Lze počítati při volnosti bytového trhu, že by se činže těchto středních bytů ustálily podle kvality mezi pěti až osmi tisíci korunami ročně. Jsme oprávněni tak usuzovati jednak proto, že statisticky je zjištěno, že asi 10.000 takových bytů je v Praze prázdných, a naše statistika je potvrzena v poslední době zprávami z různých částí města, že domácí páni spontánně přicházejí ke svým nájemníkům a nabízejí jim v nechráněných domech snížení činží. To se ovšem neděje jen z čirého filantropismu. Ostatně potvrzují to i jiné zjevy. Jako rapidní přibývání známých tabulek o bytech k pronajmutí, zvýšená frekvence nábytkových vozů v pražských ulicích, stěhování z vnitřního města do okrajových čtvrtí, stěhování na venkov a zejména již vzpomenutá snaha majitelů nových domů nájemníka si udržeti. To všechno ukazuje, že vývoj bytové otázky je mnohem dále, nežli se domnívají naši zákonodárci.

A celá ta historie je nejen dokladem o malém pochopení parlamentu pro sociální potřeby mladých, nýbrž i novou ukázkou, jak parlament je veden, místo aby vedl. Není to nijak příjemné dávat za vzor naší demokracii italský fašismus, ale tam na příklad pochopili, že je třeba v bytové otázce mladým pomoci, a novomanželé v celé Itálii platí státem stanovené a hodné nízké činže. U nás, až konečně bude zrušena ochrana nájemníků, nebude to již reforma, která by něco chtěla, nýbrž pouhé zákonné registrování skutečnosti.

Mládež jako předmět fiskálních úspor.

Nejvýrazněji vyniká ovšem tendence odstraňovat hospodářské nesnáze na úkor mladých tam, kde stát nejbezprostředněji zasahuje do existenčních poměrů jednotlivců — při úpravě platových a služebních poměrů státních zaměstnanců. A když už byla řeč o by-

tových věcech, také přidělování bytů ve státních domech činžovních je doklad egoistické bezohlednosti vládnoucí byrokracie. Tyto domy byly určeny především pro nebydlící státní zaměstnance, a tím už je řečeno, že z většíny pro mladé lidi. Zatím jsou známy případy, kde sekční šéfové okupovali tyto byty, které jsou samozřejmě lacinější než v soukromých domech, a opustili své předválečné, zákonem chráněné byty jenom proto, aby unikli případnému zákonnému zvýšení činží! Přirozeně, že se pak nedostalo často na mladé úředníky s malým platem, kteří tak byli zase donuceni platit v soukromých domech vysoké činže. Co hořkosti to působí ve státních úřadech, dovede si každý představit. Kdo nevěří, ať se jde podívat na Letnou, kde se nedávno obsazovaly byty v takových státně zaměstnaneckých domech, a uvidí, že nájemníci v nich jsou pouze od ministerského rady nahoru.

Také úspornými opatřeními ve veřejné správě jsou postiženi především mladí lidé. Je skutečně obdivuhodná důslednost, která vymyslela právě jen takové úspory v administrativě, které postihují především úřednický dorost: Skutečnost, že se nepřijímají nové síly, že se nepensionují přestárlí a pak lhůty při povyšování! Je samozřejmé, že nelze zvyšovati stav státního zaměstnanectva v době fiskálních obtíží, ale právě proto jako o prvním prostředku o pomoci státním financím se mělo uvažovati o rychlém pensionování všech přesloužilců. Byla by se tím uvolnila řada míst pro mladé lidi, zmenšila by se nezaměstnanost, tím by se snížila vydání na nezaměstnané, platy mladých zaměstnanců by přišly do oběhu a vykonaly by příznivý vliv na oživení trhu. Vyšší pensijní výdaje státu by byly těmito kladnými účinky při nejmenším uspokojivě vyrovnány. Odpovídá to ovšem zcela bezplánovitosti naší hospodářské politiky, že i tato otázka byla prováděna právě opačně než bylo třeba.

Mentalitu vládnoucí generace nejlépe charakterizuje opatření, které na první pohled je zcela nevinné. Jsou to lhůty, stanovené pro jmenování a systemisovaná místa. Není třeba ztrácet slov o nařízení, že nikdo nesmí býti povýšen dříve, nežli po uplynutí tří let od posledního jmenování. Každému je jasno, že to postihne především úředníky mladší v nižších platových stupnicích, kde je postup přece jen o něco rychlejší než ve vyšších stupnicích, v nichž je míst málo. Ale pozorně si všimněme ustanovení, že každé systemisované místo, které se uvolní, musí zůstatí nejméně půl roku neobsazeno. Je to přímo rafinovaně vymyšlená záludnost, jak stát ušetří na mladých lidech. Neboť ten zdánlivě nevinný půlrok, který se ušetří na starších úřednicích, vyroste u úřednického vysokoškolského dorostu až na tři roky. To je totiž tak: Uvolní-li se místo, dejme tomu, sečního šéfa, musí se půl roku očekávat, než se na ně jmenuje ministerský rada dalšího půl roku, tedy celkem rok bude čekat vrchní rada, půl druhého roku si počká rada, vrchního komisaře stojí již dva roky, komisaře dva a půl a koncipista bude nakonec rád, že byl vůbec jmenován na místo, které se de facto před třemi roky uprázdnilo.

Povinnosti otců k dětem.

Ze všech těchto příkladů je nepochybně vidět, že generace u vesla nemá rozumného vztahu ke generacím mladším. Kdyby jej měla, byla by je už dávno přizvala ke spolupráci a byla by pomohla nejen mla-

dým, ale sobě a nám všem. Úpadek naší politiky a zjevný úpadek parlamentarismu má své příčiny i v tom, že je veden generací, která si přísně zakázala omlazovací injekce. Jednou na to doplatíme a nejen v politice, ale i ve státní administrativě, kde se generace 1900 až 1914 ztratí stejně jako v politice. Jsou to všechno chyby generace otců, kteří zapomněli na povinnosti k dětem. Bude třeba častěji jim to přinomenout.

D. a H. Veverkové.

p o z n á m k y

Má hospodářský optimismus podklad?

Sledujeme-li světový tisk, převládá všude téměř do úplné jednomyslnosti názor optimistický. Pesimismus minulého roku zmizel a obecně se tvrdí, že jsme překročili nejhlubší bod krise, že zlepšování sice bude pozvolné, avšak že nastane v době nepřilíh vzdálené a že potrvá, až přejde zase v lepší časy (slovo „konjunktura“ a „prosperita“ se ovšem dnes už nevyslovuje tak lehce jako před čtyřmi léty). Jsou někteří, kteří se na tyto hlasy dívají skepticky a říkají, že je to psaní jen pro útěchu, tak říkajíc proto, aby lidé spíše přečkali nadcházející ještě těžší časy a aby se jim „nebrala naděje“, jinak by prý nevydrželi a ke krizi hospodářské by se přidala nikoliv jen politická krise, nýbrž politický zmatek a převratnictví. Tito lidé obviňují všechny optimisty z jakéhosi úmyslného klamání veřejnosti a podkládají jim, že to dělají buď ze spekulace s tímto veřejným míněním (jsou-li totiž tito „spekulanti“ politiky a musili-li by se obávat od roztrpčeného, v beznaděj uvřeného lidu, nepřízně), anebo že to dělají z jakéhosi idealismu, chtějíce dodatí veřejnosti „útěchy“. To se ovšem neříkává nahlas, nýbrž jen v soukromých rozmluvách, jichž průběh je pro dotyčného „optimistu“ nepřijemný tím, že skutečně tento „optimista“ nemá mnoho makavých faktů po ruce, aby dokázal, že svůj „optimismus“ nebere jen tak ze vzduchu. Tyto rozmluvy končívají ovšem nerozhodně, každý si zachová své mínění, podobně, jako když stejně silní soupeři spolu chvíli zápasí a poznají, že nic spolu nesvedou, tedy od sebe odskočí a dají se každý jinou cestou. Ten, kdo hájí „pesimismus“, ovšem také není na tom lépe, ledaže může ukazovat na všeobecnou mizerii a dokazovat, že není zvláštních důvodů, aby se situace zlepšovala, byť jen „pozvolně a pomalu“. Nedávno jsme se zde pokusili v podrobnějším výkladu vyvrátit strachy z inflace a s potěšením jsme viděli, že argumentace ve zmíněném článku použitá se neseťkala s účinným odporem ani s přesvědčivější kritikou. Posílení tímto předpokládaným úspěchem, chtěli bychom zatím jen letmo poznamenat, že sice nemyslíme, že se rychle povzneseme k hospodářskému (poměrnému) blahobytu, v němž jsme žili před čtyřmi roky, že však optimismus světového tisku považujeme celkem za odůvodněný, nehledíc k tomu, že soudíme, že jest zdravým.

Svět je nyní zachvacován touhou proniknout trochu do tajů národohospodářské vědy. Svědčí o tom obrovský úspěch Shavova „Průvodce po socialismu“ a celé řady jiných podobných antologií, jež od té doby vyšly. Dnes jsou to skutečně již antologie, protože mívají několik autorů. Jedna z nich, kniha učitele národního hospodářství na oxfordské universitě, Colea („An Intelligent's Man Guide Through World Chaos“), která vyšla před půl rokem, má za sebou už snad deset vydání po desítkách tisíc nákladu. A to pro jasnou přesvědčivost a pokrokovou orientaci. Cole se vyslovuje pro socialismus a soudí, že svět má jen tři skutečné možnosti: 1. rekonstruovaný kapitalismus, 2. realisaci počátků socialismu a 3. barbarisaci. Kritika v denních listech i revuích přijala tohoto oxfordského popularisátora neobyčejně přívětivě, veřejnost ještě přívětivěji. Tato kniha o sedmi stech stran se prodává za pouhých pět šilinků, čili 30 Kč, což je jistě samo sebou sensační. Píšeme o tomto případu v této souvislosti proto, abychom jednak ukázali na hlad po hospodářském vzdělání, jednak na faktum, že optimismus se setkává s úspěchem u většiny veřejnosti. To samo o sobě už znamená jisté psychologické plus, protože budí se tak důvěra, jejíž ztráta byla nejméně z poloviny příčinou mizerie, v níž nyní žijeme. To jest jeden důvod pro optimismus, který jaksi vyvěrá sám ze sebe. Druhým důvodem jest, že u vedoucích a rozhodujících mužů celého světa, nejen u evropských státníků, roste poznání, že už nelze dále setrvat v nečinnosti

a že skutečně mizerie jest horší, než se oni domnívali. Počínají chápat, že i jim jde o krky a že v sázce začíná býti vše, čemu se říká organisovaná civilisace. Před příšerou této propasti dají politikové všech národů přednost menší příšeře v zájmech svého dohodnutí. Začíná se obecně chápat, že celní šilensství nás ochuzuje všechny a že z uzavírání hranic ještě nevznikl nikdy žádný blahobyt. A protože obnovou volnější cirkulace statků povznese se hospodářský život, začíná se v rozhodujících kruzích připravovat postupné snižování celních zdí. To jest třetí důvod k optimistickému nazírání. Pak jsou tu některé důvody (4) subtilnější, jako jsou technické stránky zásobení trhů, pohyb různých indexů, temperament bursovních obchodů, v prázdných skládách a momenty komerčně technické. Ačkoliv toto vše hraje svou úlohu a jest to věcný argument, příznáme rádi, že není z nejpevnějších. Jako pátý důvod lze uvést, že roste v širokých masách lidí pochopení, že zklamal fašismus i bolševismus, že komunistické strany ve všech státech Evropy jsou zcela impotentní, vedené neschopnými diletanty s povrchním vzděláním nebo vůbec bez vzdělání a že od všech tří těchto činitelů nelze se ničeho dobrého nadíti. Politická revoluce v jednom státě nepřinese hospodářské zlepšení, sociální přinese chaos a tím zhoršení. Proto se obrací naděje k „reformismu“ a ke konstruktivismu, ať již někteří myslí na rekonstruovaný kapitalismus či na první konstrukce socialismu. My si ani neuvědomujeme, že tato reorganisace světa se již provádí (vizme usnesení o čtyřicetihodinovém týdnu v Ženevě) a že už žijeme v době, jež rekonstruuje společenský řád via fakti.

To jsou asi tak zhruba momenty, které vedou světový tisk k optimismu. Nepravím, že všude jsou tak čisté a nepravím, že u mnohých nehrají roli ještě jiné momenty. Ale jsou to argumenty a znamenají, že lze věřit v méně drahý přechod k lepšímu poměru, než je katastrofa či revoluce. Je přirozené, že v době tak zmatené, jako dnešní, vládne všude a ve všem zmatek, který je právě dokladem této počínající rekonstrukce. Nevěříme na „normální“ doby ani na doby „přechodné“, protože to jsou jen předválečné anebo snad poválečné výpomocné pojmy, jež neobstojí před bližším rozbohem. Věříme však, že žijeme v údobí reformu společenského řádu, které se budou díti pozvolně a povedou k postupnému zlepšování životní úrovně nejširších vrstev, na nichž vlastně spočívá to právě národní a světové hospodářství.

Dr. Karel Kříž.

Politikové a odborníci

Jestliže se vytykalo socialistům, že zpolitizovali veřejný život, mělo to jistě oprávnění, ale také odůvodnění, neboť socialistické strany nemajíce hospodářské tradice, nemohly se vykázáti tolika odborníky, kolika disponovaly strany občanské. Šlo-li tedy o obsazení nějaké komise, sboru a pod., mohly občanské strany delegovati odborníky, kterých měly v zásobě vždy téměř nadbytek, zatím co socialistům nezbyvalo, než spokojiti se tím, kdo měl alespoň dobrou vůli s boží pomocí časem odborníkem se stát. Nechceme tím nikterak snižovat práci socialistů nebo dokonce snad dokazovat, že odborníci jsou patentovaní chytráci a že by to bez nich nešlo. Neopak! Velice si ceníme definice profesora Weyra, že „odborník je ten, který ničemu jinému nerozumí“, kterážto definice jistě není pro odborníky zvláště lichotivá. Něco jiného však je, prosazuje-li se politika na úkor odbornictví, je-li dokonce myšlena jako náhubek pro odborníky. Tu je třeba se bránit.

Na těchto místech jsme psali měsíc před jmenováním Poradního sboru, že hrozí nebezpečí zpolitizování tohoto tělesa. Nemůžeme nikomu z jmenovaných brániti v tom, aby se nedomníval, že je povolán odborníkem, ale také nám nemůže být bráněno v tom, abychom se domnívali, že mnozí z jmenovaných dostali odborný rozum teprve s mandátem. A protože už tohoto způsobu moudrosti máme ze zákonodárných sborů až po krk, stáli jsme vždy na stanovisku, že Poradní sbor pro otázky hospodářské má být složen jen z lidí, stojících mimo parlament, protože jeho účelem je býti právě poradním sborem parlamentu a vlády a je tudíž nelogické, aby si poslanci a senátoři v Poradním sboru sami radili. Dovedou-li si poradit, ať si tedy poradí v zákonodárných sborech; nedovedou-li to, pak toho patrně nedovedou ani v Poradním sboru a je tudíž dobré a účelné přizvat k tomu ty, kdo to dovedou.

Tento názor se nám zdá být docela logický. Nedivíme se, že s ním polemisoval „Venkov“, protože se ještě nestalo, aby tento časopis nepolemisoval s něčím, co je logické. Daleko zajímavější však je, že polemisovalo také „Právo Lidu“.

Nikoli věčně — věčně se dá totiž těžko polemisovat — nýbrž po chvalně známém způsobu politických lokalkářů mluvením o povýšeních, opovržením k odborníkům a prostým konstatacím (s prominutím důkazů), že odborníci selhali a nakonec to přece jen museli udělat poslanci. Kde selhali, to se moudře neříká, také se neříká, kdy byli bráni v potaz, a dokonce už se neříká, kdy si je snad někdo zavolal a řekl jim: Tak koukejte, páni odborníci, tady nám pořád do toho mluvíte, sedněte si tuhle za stůl a udělejte to lépe než my! — Nepamatujeme se, že by to byl někdo odborníkům řekl, ale vzpomínáme si, že jejich iniciativní a dobré nápady byly politickými kompromisy znešvařeny, zkrouceny, zdemagogisovány — a když přirozeně nakonec z toho vylezl nesmysl, třeba i vtělený v zákon, tu řekli politikové: Ejhle odborníci! (rozuměj vrtáci!). Takto zkrášlen byl na příklad zásluhou politiků bankovní zákon — což můžeme bod za bodem dokázati, kdyby si toho snad někdo přál.

Poradní sbor pro otázky hospodářské vypadá tedy dnes takto: Ve skupině A (zaměstnavatelské) z 60 členů je 7 poslanců, z 60 náhradníků jsou 3 poslanci. Ve skupině B (zaměstnancké) z 60 členů 13 poslanců, z 60 náhradníků jeden poslanec. Ve skupině C (odborné) z 30 členů 8 poslanců, z 30 náhradníků 2 poslanci. Celkem tedy ve 150členném Poradním sboru zasedá 25 poslanců a mezi 150 náhradníky 6 poslanců. Tvrdit, že všichni ti to mužové jsou zde na místě, bylo by možné snad tehdy, kdyby nezabírali místo jiným, jistě při nejmenším stejně povoláním. Dlužno konstatovati, že dr. Hotořetz, zakladatel Poradního sboru a nepochybně jeden z našich nejinitiativnějších a neobjektivnějších národohospodářů členem Poradního sboru jmenován nebyl.

Minulý týden se konala ustavující schůze Poradního sboru, ve které bylo zvoleno předsednictvo a jmenovány jednotlivé výbory. Že jsme měli pravdu, když jsme bouřili proti zpolitizování tohoto tělesa, ukázalo se hned v ustavující schůzi. Poradní sbor dostal politický chomout. Bylo voleno 6 místopředsedů — 3 z řad poslaneckých, a bylo jmenováno 8 výborů, z nichž 4 mají za předsedy poslance! Je zajímavé, že již při ustavující schůzi 2 ze tří místopředsedů poslanců chyběli. Podle stanov Poradního sboru, chybí-li po tři schůze za sebou členové sboru a neomluví-li se, mohou býti sesazeni a na jejich místo jmenování členové jiní. Budeme dávat pozor, kdo do Poradního sboru chodí, a budeme se eventuálně dožadovati uplatnění tohoto ustanovení. Předsedou výboru pro zahraniční obchod byl zvolen senátor Kornel Stodola (který zřejmě má tak málo funkcí, že ještě potřeboval nějakou novou), v zemědělském výboru je předsedou poslanec Windirsch a místopředsedou poslanec Zadina (patrně proto, aby, nebude-li se jim to hodit, zemědělský výbor nesvolává), v dopravním výboru je předsedou poslanec Košek, místopředsedou poslanec Suchý a ve výboru pro otázky bytové péče předsedou posl. ing. Záhorský. Je tedy zpolitizování Poradního sboru úplné, a po dvouleté vakanci jsme se na štěstí dostali tam — kde jsme být nechtěli. Je to pozoruhodné pro tendenci hospodářské politiky, která se u nás dělá v době, kdy sám ministerský předseda cítí nutnost většího podřízení odborné objektivnosti proti politickému handlu.

Podnět Malypetrův zříditi při předsednictvu ministerské rady národohospodářské oddělení možno jistě jen uvítat — bude-li toto oddělení vskutku takové, jak to ministerský předseda v rozpočtovém výboru naznačil, to jest objektivní a odborné. Nechceme se pouštět do úvah o politické stránce tohoto námětu, pokud jde o posílení funkce ministerského předsedy. Chtěli bychom jen několik poznámek s hlediska národního hospodářství. Před časem byl již vysloven správný návrh, aby byla při předsednictvu zřízena národohospodářská kancelář, která by vypracovávala vládě náměty, zkoumala statistická data, opatrovala krátkou cestou dobrá úželní odborníků, zkoumala po stránce národohospodářské účelnosti podané návrhy zákonů a pod. Národohospodářské oddělení, které chce nyní zřízovat ministerský předseda, je jistě něčím podobným a bude-li vybaveno tak, aby po stránce osobní i po stránce věcné budilo důvěru, může tím získat jak vláda, tak celá naše hospodářská politika. Především ovšem půjde o osoby, které mají státi v čele nového úřadu. Přiznáváme se, že naléztí vhodné osoby nebude lehké, nebude-li rozhodovati nějaký politický klíč nebo problematické zásluhy. Kromě odborné kvalifikace bude třeba žádati také energii a objektivnost. Neboť to je druhá stránka věci, neméně závazná. Ministerský předseda se musí postarat o to, aby jeho národohospodářské oddělení mohlo pracovati nerušeně i tehdy, znelíbí-li se komukoli napravo či nalevo.

Každá vec má, jak známo, svoje dve stránky, a účelom objektívneho šetrenia je nalázať zájmový stred. Témery v každom prípade budú tuďž dotčení tí, kdo hájí zájem té či oné strany a jsou donuceni ke kompromisu. Národohospodárske oddelení presidia ministerské rady, bude-li pracovat objektivně, stane se velmi brzo nejnoblíbenější institucí v republice a bude středem útoků (což znamená v našem prostředí nadávky) s prava i leva. S tím třeba počítat a proto je také nutné zajistit úřadu takovou nezávislost, aby mohl pracovat i za těchto poměrů. Koneckoněc bude to jen pomocný úřad ministerského předsedy a ministerské rady, čímž jeho kompetence nahoru je už dána. Jde tedy jen o vymezení kompetence dolů, prakticky k presidiu ministerské rady a k ostatním centrálním úřadům.

Podtržení odbornosti, které v podnětu ministerského předsedy nutno spatřovati, musíme uvítat, protože se v něm nastupuje cesta, kterou pokládáme za jediné zdravou. Opakujeme, co jsme řekli výše: nepokládáme odborníky za patentované chytráky. Ale pokládáme za chybu nezeptati se jich na mínění, jde-li o otázky, kterým, jak lze předpokládati, rozumějí. Aby to bylo jasné: dáme-li do ruky neodborníkovi drátky, šroubky, dřívka, kolečka, civky a jiné podobné věci, možná, že se mu podaří sestrojít radio. Je ovšem velmi pravděpodobné, že se mu to nepodaří. Kdežto dáme-li tyto věci do rukou odborníkovi, sestrojí nám radio velmi brzy a pravděpodobně dobře. Přesto nesvěře me tomuto odborníkovi sestavování hudebních programů pro rozhlas a povoláme si raději jiného odborníka, který bude zase rozumět této stránce rozhlasu, třebaže mu technika bude naprosto cizí. Máme však svěřovati neodborníkovi sestrojení radia i rozhlasový program? Aplikujme si tento docela jasný případ na naše hospodářství a na naši politiku a uvidíme, kde a proč je třeba odborníků. *Jiří Hejda.*

Rozpočet nebo jen formalita?

Rozpočtový výbor sněmovny po dvacetidenním sezení schválil státní rozpočet na rok 1933, a po prvé v historii našeho parlamentu v něm provedl změnu. Nespokl i s chlupy, co mu ministr financí a vláda připravili, a škrtil celý jeden článek, kterým se měla vládě nechat pro celý třiatřicátý rok možnost sanovat banky. To, co mělo být už čtrnáct let samozřejmým právem parlamentu, nafukuje se dnes jako velká událost a ne docela neprávem. Je to jistě jedna ze zdravých reforem našeho parlamentarismu a vztahu vlády k parlamentu, ale jako všechno u nás, i tohle se udělati polovičatě.

Neboť byl schválen beze změny rozpočet ministerstva národní obrany, který je ciferně zcela nesprávný, protože byl založen, jak se v něm doslovně uvádí, na předpokladu, že slavné Národní shromáždění dá souhlas ke snížení vojenského žoldu. Parlament ke snížení žoldu svolení nedal, ale rozpočet vojákům schválil, takže ministerstvo národní obrany vstupuje do nového roku s rozpočtem, který nemůže dodržet. Je to jistě svého druhu monstrum, přijímá-li sněmovna zákon, o němž předem ví, že nebude a nemůže být splněn a prováděn. Do této trapné situace přivedl sněmovnu ovšem rozpočtový výbor, který neměl dosti dobré vůle užít Malypetrova slibu, že mu bude dovoleno rozpočet měnit. O nic jiného než o dobrou vůli tu nejde, poněvadž času k tomu, aby ministerstvo ještě během rozpočtového jednání mohlo svůj rozpočet překonstruovat, bylo dost. Rozpočtový výbor sám, místo aby vystupoval v úloze nejvyššího a nejobezpečnějšího ochránce a strážce rozpočtu, snížil celý státní rozpočet na pouhou formalitu. Aspoň v případě ministerstva národní obrany je to jen pár stránek potišteného papíru bez praktické ceny.

Šlo o pakatel dvanácti milionů, a nikdo neuvěří, že by se nebyly daly ušetřit ve vojenském rozpočtu na věcných dodávkách. Než by však rozpočtový výbor k tomu vojáky donutil, volil radši cestu menšího odporu. Nechal věc běžet a spokojil se všelijakými nápověďmi vlády, že už se těch 12 milionů nějak sežene během roku, aby se faktický schodek rozpočtu ministerstva národní obrany uhradil, nebo že se tomuto resortu dovolí o tuto částku rozpočet překročit.

Překročit? Nač tedy byly všechny ty „energické resoluce“ téhož rozpočtového výboru proti soustavnému překračování rozpočtu ministerstva národní obrany? Zdá se nám, že asi před rokem dokonce tento výbor hrozil osobně ministru národní obrany, že neodhlasuje příště státní účetní uzávěrku, bude-li zas rozpočet překročen, a že bude ministra volat k odpovědnosti. Nač byla všechna ta velká slova, když dnes všech sedm vládních stran hlasuje pro rozpočet, o němž ví předem, že nemůže být dodržen a že bude překročen? *kpt*

Tady není místo pro sentimentality

Když se koalice chystala volit kontrolní a úspornou parlamentní komisi, jejíž uskutečnění bylo tak těžce vybojováno, že se pro ni v létě málem rozešla koalice a bylo k vůli ní předčasně rozpuštěno parlamentní zasedání, myslelo se docela vážně na to, že by bylo slušné nabídnout předsednictví dr. Kramářovi. Jak se řekne jméno tohoto muže, je v tom vždy nějaká sentimentalita. Tak i zde říkali navrhovatelé, že je to vlastně jen gesto, protože dr. Kramář by tuto funkci pro vážnou chorobu nemohl přijmout, ale bylo by to gesto pěkné, protože on byl předsedou první kontrolní a úsporné komise. Ta však, jak víme, bohužel se tak neslavně proměnila v živou mrtvolu.

Zde by se mělo hodně nahlas říci, že kontrolní a úsporná komise je místo, které se nejméně hodí k sentimentalitám. Má-li to být sbor státu platný, musí jít hned od prvního kroku do svého života odhodlaně a pevně, bez sentimentality, i když by byly míněny jako gesto k zasloužilému starci. Ostatně i věcné pochybnosti tu musejí být vysloveny, a nestalo se tak patrně jen proto, že k dr. Kramářovi byly brány všemožné ohledy po dobu, v níž měl od lékařů nařízen naprostý klid a byl úzkostlivě chráněn před každým sebe menším rozčilením. Dnes, kdy se pan dr. Kramář sám úmyslně a nadarmo rozčiluje neděli co neděli v úvodnicích Národních listů, jednou proti sovětofilům, Benešovi, Masarykovi, jindy proti Macdonaldovi a Herriotovi, když dává lekce ze státnické důmyslnosti, kde se na koho v širé Evropě podívá, tehdy je snad už dovoleno říci, že kontrolní a úsporná komise by jaksi kompromitovala svá dobrá předsevzetí, kdyby skutečně předsednictví dr. Kramářovi nabídla.

Nesmí se totiž zapomenout, že dr. Kramář první kontrolní komisi přestal svolávat, jak sám tvrdí, protože „se mi řeklo, abych ji nesvolával“. Dnešní kontrolní komise i pouhým gestem s nabízeným předsednictvím by mohla vzbudit dojem, že s těmito metodami souhlasí a že také jednou její předseda prostě ohlásí, že se mu řeklo, aby komisi už nesvolával. Kromě toho jsou tu ovšem ještě vážnější důvody. Nemělo by se zapomenout v této spojitosti, že první předseda kontrolní komise je také předsedou strany, která „přijímala peníze, aniž zkoumala jejich původ“, jak s vědomím dra Kramáře napsal generální tajemník Hlaváček panu Stříbrnému, a že tato strana, ač věděla všechno o panu Stříbrném a jeho hospodaření v ministerstvu železnic, nabízela mu jedno místo ve svém předsednictvu. Ještě se také nezapomnělo, jak horlivě se dr. Kramář vložil do jednání vyšetřovacího výboru proti Stříbrnému, ač nebyl jeho členem a jak Stříbrného hájil. V zákulisních poradách to byl on, který několik dní oddaloval usnesení formulky, kterou měla sněmovna vyslovit nepříznivé mínění o počestnosti pana Stříbrného. Všechno mu bylo moc silné a do dneš nevyvrátil to, co napsal do novin vyhozený generální tajemník Hlaváček: že totiž by dr. Kramář nebyl dal souhlasu ani ke konečné formulce, která mu byla příliš ostrá, kdyby nebyl v telefonu přeslechl její přesné znění. Ostatně dr. Kramář v den, kdy sněmovna své nepříznivé mínění vyřkla, vystoupil na řečnickou tribunu a Stříbrného na mnoho způsobů omlouval. Jaký byl styk těchto dvou politiků, obhájece s obžalovaným, pověděl Stříbrný velmi pyšně před jihlavským soudním senátem: „Když mi poslali z vyšetřovacího výboru zprávu,“ pravil, „řekl jsem jim, že na ni kašlu, protože jsem ji už dávno měl od dr. Kramáře!“

Pan dr. Kramář nebyl členem vyšetřovacího výboru, a důvěrná zpráva vyšetřovacího výboru byla mu půjčena dříve než jiným proto, že je předsedou jedné z koalických stran. Pan dr. Kramář tuto důvěrnou zprávu dal vyšetřovanému Stříbrnému! Kontrolní a úsporná komise, jež se nyní ve sněmovně formuje, má být do jisté míry také jakýmsi vyšetřovacím výborem. A jeho předsedou by měl být — třeba jen formálně — muž, dávající vyšetřovanému důvěrné zprávy, jež mu byly jen půjčeny k nahlédnutí?

Je tady ještě nějaký důvod k sentimentalitám? *eve*

Tělesná výchova, ozbrojení občané a armáda

Ukázali jsme již často na to, jak je třeba se vystříhati domněni, že člověčenstvo je organizací převážně andělskou a proto že nepotřebuje ani armády, ani policie a podobných nedemokratických zbytečností. A k malé radosti radikálních pacifistů, číhajících dychtivě na každé méně radikální slovo, jsme prohlásili, že odstranění armády a mluvení proti potřebě armády v dnešní demokracii je nejen nerozumné, ale i nedůsledné pro mnohé t. zv. pacifisty, podpisující pacifistická prohlášení; neboť pacifismus těchto lidí rázem zmizí, jde-li o občanskou válku čili revoluci. Jsou-li jinak v zájmu pokroku

a lidských práv proti armádě, jsou doopravdy „v zájmu proletariátu“ pro revoluci, která ovšem „nemusí být krvavá“, ale v níž se přeče jen krev neměří na náprstky.

Jestliže jsme právě před rokem pomohli k tomu, aby nepromyšlený a nebezpečný návrh zákona na předvojenskou výchovu zmizel na hromadě zbytečných návrhů zákona, činili jsme tak i proto, že jsme pokládali návrh za nebezpečný armádě, která nemá být kompromitována civilním vojenským ochotnictvím (nemluvě již o nehorázně nepedagogických stránkách návrhu). Zabýváme-li se dnes znovu touto otázkou, je to pro její novou aktuálnost.

1. Již v dubnu minulého roku jsme se dověděli, že ještě do konce roku 1932 má být uzákoněn návrh zákona o tělesné výchově, který již byl projednán poradním sborem při ministerstvu zdravotnictví a tělesné výchovy. První část návrhu ukládala povinnost všem občanům, aby se podrobili soustavné výchově tělesné od dokončeného 6. roku do 21. roku. Výchovu měla obstarat a) u žáků všech škol škola, b) u vojínů státní správa vojenská, u ostatních státní zařízení nebo spolky, které budou osvobozeny od daně ze jmění a ode všech dávek z veřejných cvičení a závodů. Dozor nad tělesnou výchovou bude mít stát. Druhá část návrhu mluví o zřízení Tyršova státního ústavu tělovýchovného s charakterem vysoké školy se sídlem v Praze. (Mluvil o něm prof. Weigner na schůzi v lékař. domě 3. května.) Třetí část ukládá obcím povinnost zakládati a udržovati hřiště a cvičiště a stát má po 30 let přispívat 10 mil. Kč na tyto účely. Tělesná cvičení měla být prováděna podle zásad Tyršovy soustavy a z ní vycházející metody výchovné. Bylo viděti již tehdy, že jde znovu o nepracovaný a nejasný návrh, o němž se již před léty psalo a který byl odmítán učitelstvem, částí Sokolstva, mládeží různých politických stran, — za významného mlčení stran socialistických. Ani v tomto návrhu, zdá se, nebylo počítáno s tím, že jeho provedení bude stát peníze. Nadto právem poukazovaly některé sokolské jednoty na to, že i nový návrh zničí vlastně dobrovolnost vykonávané činnosti Sokola a podřídí ho státu, t. j. státní byrokracii. Dalo se tedy čekat, že návrh zmizí, jako zmizely dřívější. Místo něho, zdá se, nastoupila v listopadu 1932 zatím branná výchova v Sokole, kterou lze prováděti s dnešními prostředky a bez vynaložení peněz. Branná výchova dělí se na tři části, na občanskou nauku, zvláště seznamování s armádou a její organizací a pěstění různých občanských a vojenských ctností. V obecné tělesné výchově mají být pěstovány vybrané účelové cviky, celkem třináct tělocvičných disciplin, které dosud byly programem sportovních organizací. K nim přistupují vojenská pořadová, případně cvičení s puškou, vrh granátem, šerm bodákem. V platnost vstoupil i řád sokolské péče o brance.

Není pochyby o tom, že Sokol vyřešil si sám pro sebe to, co mělo být uzákoněno pro všechnu mládež republiky. Rozšířením své činnosti sportovní mohl by více proniknout v mládeži; neboť co vytýkala mládež Sokolu, byla malá pohyblivost, velká okázalost, lpění na starých tradicích, oslavy a zájezdy a veřejná cvičení. Proto také nechtla Tyršovy spisy pečlivě vydávané, proto nechodila do seminářů o jeho díle, — mládež chce dnešek a dnešní problémy a i Tyrše je jí třeba moderně vykládat. Srovnáme-li „brannou výchovu“ v Sokole s říšskoněmeckými tělocvičnými organizacemi, přifařenými k politickým stranám, je viděti — při vši opatrnosti v posuzování — zásadní rozdíl mezi dobře myšlenou tělesnou výchovou k brannosti a militaristickými národně-socialisticko-komunistickými záměry německé mládeže. Pokud je ovšem sokolský návrh míněn i jako nová metoda k získání mládeže mimo řady Sokola, je třeba podotknouti, že větší zásah do řad této mládeže měl by být podepřen pečlivým studiem povahy dnešní mládeže (studentské i nestudentské); pokud tuto mládež známe, bude jí tramping stále milejší než nejlépe zpracovaná sportovní branná výchova.

2. Výchova se zbraní děje se dnes u nás kromě armády ještě v ozbrojených a střeleckých jednotách, které na sebe daly upozorniti při fašistickém puči v Brně. Již kdysi jsme se zmínili o jejich činnosti a nezbyvá než znovu podotknouti, že zbraň v ruce je věc velmi svůdná. Pouhé hraní s flintičkami konečně lidi omrzí i ptají se: K čemu jsme vlastně tady? „Zahraniční nepřítel“ chová se k nám slušněji než my sami mezi sebou; i stačí pak několik potrhých lidí, aby zmátlo ozbrojené civilní obránce vlasti a využilo jich ke svým osobním cílům. Zkoumáme-li na venkově složení těchto jednot, které obyčejný smrtelník si plete, nerozeznává je českou od národní obce střelecké a od ozbrojených jednot (škoda těch rakouských chocholů ostrostřelců!), seznáme, že jsou to většinou řemeslníci a dělníci, málo t. zv. studované intelligence. Není těžké postih-

nout psychologii občanů, vstupujících do těchto jednot; uniformy sama o sobě dávají lidem s nevysokým společenským postavením zdání povýšenosti. Obyčejní občané jsou proto na světě, aby se šli podívat na manévry těchto jednot. Radili bychom je shlédnouti všem, kdo mají i minimální znalosti vojenské a aspoň kousek vojenského ducha v těle. Je-li někde armáda a armádní strategie zesměšněna, je to na těchto manévrech: dělá v přední linii „vojsko“, střelící v stoje — ne, vojenská správa by neměla posílat na tyto podniky své důstojníky, aby dělali vážné obličej, zatím co publikum se směje. Nezúčastnilo se manévru s těmito jednotami dokonce i vojsko? Víme, že je těžko něco s těmito jednotami podniknout, poněvadž nad nimi bdí ochranná ruka nejméně socialistických stran. Ale po brněnském případě, kdy už kdekdo volá po důsledcích, jenně se tážeme: Poněvadž nám jde o armádu jako obrannou moc demokracie, k čemu ještě ozbrojené publikum? Jako přípravy pro — boj proti vnitřnímu nepříteli? Umění střelecké? Dosud jsme mysleli, že na vnitřního nepřítel“ stačí policie a četnictvo a v krajním případě i vojsko a pokládali jsme jakékoliv ozbrojení „národa vůbec“ za dobrou přípravu k občanské válce, v čemž nás brněnský případ jen utvrdil. Ale daleká cesta naše a marné volání. Bude třeba patrně více zkušeností a bude musit být nalezeno více skladnějších střeliva a zbraní a bude zvláště muset být ublíženo více nejen agrárníkům, ale i socialistům, aby hraní na vojáky přestalo.

3. Co armáda a její poměr k nám, civilistům? Vojenská správa uznala za vhodné informovati o různých vojenských otázkách civilní občany v pražském Štefánikově domě. Ale domníváme se, že jako neškodí profesorům, inženýrům, národohospodářům, chodí-li „mezi lid“ a získávají ho pro určité názory, neškodilo by to ani armádě. Máme na mysli dva případy, jeden nepodařený a druhý podařený. Přišel před dvěma roky na studentskou schůzi pan podplukovník, předseda Nár. obce střelecké a mluvil vzdělanému publiku o nevlástenectví a zrádcích národa a za dva roky mu jeho střelecká jednota obstarala zbraně fašistům v Brně. A mluvil na velké schůzi Akademické Ymky generál Klecanda právě před rokem, kdy tento demokratický generál získal si věcným rozhořčením otázky „armáda a ozbrojení“ sympatie mladých a poučil je v diskusi o tom, jak nazírat na spleť otázek vojensko-politické; nikdy snad nekapitulovala více labilnost (a směšnost) radikálně pacifistických šlágrů jako na této schůzi. Nuže, zde je metoda; ne se nutit „chodit mezi lid“ — ale pošlete kamkoli v zdělané lidi a úspěch je zaručen; důvěra a podpora masy neozbrojených občanů je lepší než pítomost a zvrhlost ozbrojených civilistů. T.

Felčarit nebo léčit?

Jest jistě jen náhodou, že k přeapadení Svatoplukových kasáren v Brně došlo několik dní po jihlavském rozsudku proti poslanci Stříbrnému a hodináři Sichrovskému. Jest to náhoda; ale časová shoda svedla tu dva případy, které drasticky ukazují, že nepomůže felčarění, mastičkářství tam, kde jest potřeba skutečného léčení. V případě Jiřího Stříbrného nestačí se utěšovati tím, že v rozsudku jest mnohé, z čeho Jiří Stříbrný nemá příliš velkou radost; nestačí se utěšovati tím, že prošel branou spravedlivosti velmi těsně. Také brněnský případ nejsou s to likvidovati soudy, i když budou postupovati velmi přísně. Jest ironií, že to byl německý voják, který bránil kasárna proti těm, kteří se domnívají, že dělají něco velmi vlasteneckého. Jest ironií, že v souvislosti s útokem na ozbrojenou moc československou byl zatčen bývalý šéf generálního štábu československého. Mezi tím národně demokratický tisk v Praze hledá co největší litery, aby upozorňoval své čtenáře, že český vlastenec nemůže býti fašistou, ač to byl vůdce této strany, který jednou děkoval Pánu Bohu za fašismus. Nikdy by nebyl Jiří Stříbrný tím, čím dnes je, kdyby nebylo těch, kteří ho umožnili. Podobně útok fašistů v Brně není ničím jiným, než přezrálým ovocem, které spadlo se stromu, který sázeli a zalévali mnozí z těch, kteří dnes brněnský případ odsuzují. Nikdy by nebyl J. Stříbrný tím, čím jest dnes, kdyby v dobách, kdy dospíval k politické moci, našel dosti lidí ochotných odporovati zlu. To není míněno jako útok proti jedné straně. Jest to míněno jako konstatování faktu, že u nás — ať už z těch či oněch důvodů — není ochoty potlačovati zlo v zárodku, což se pak dodatečně napravuje velkým mravním rozhořčením. Případ Jiřího Stříbrného není případem jeho osoby. Jest případem české politiky, která velmi často by se měla ptáti, po jakých cestách to šla, že umožnila růst Jiřího Stříbrného. Bylo málo těch, kteří byli ochotni postaviti se proti mocnému Jiřímu Stříbrnému. Bylo mnoho těch, kterým imponovala moc Jiřího Stříbrného. Podobně národní demokracie, která u nás jest inte-

lektuálním původcem fašismu, věděla dobře, co sází. Ale jejím ideálem byla moc. Moc za každou cenu. Proto bylo vychováváno fašistické práce, o kterém se národní demokracie domnívala, že za ní obstará ty hrubší služby, zatím co strana se bude na to dívat z povzdálí, s tváří blahovolného protektora. Proto také národní demokracie podporovala Jiřího Stříbrného, když se ho zbavila jeho strana. Proto šla tak daleko, že s ním jednala o splynutí ve stranu, v níž nebylo již slovo: demokratická. Československá politika své vředy neléčí. Pudruje je a je ráda, že bolest, vřed není vidět. Pravice u nás bude se zříkat fašismu a potají ho bude podporovat. Stříbrného se budou lidé zříkat a potají ho budou podporovat. Viděli jsme to tehdy, když parlament jednal o tom, jaké mínění má vyslovit o Jiřím Stříbrném. Dr. Kramář, který děkoval za fašismus, od kterého jeho strana utíká, dr. Kramář, který jednal se Stříbrným, s nímž se jeho tisk dnes hádá, jest postavou charakterisující bolesti české politiky. Není to daleko jen dr. Kramář. V dále zní: politika poctivá a upřímná. Ale zní to tak daleko, že česká politika to nemůže slyšet. Proto nebude léčit, nepůjde na příčinu bolesti. Bude felčařit. V. G.

Zrcadlo zákonodárců

V minulých dnech rozhodovalo se v Brně v poslední instanci o tom, zda trest nad komunistickým poslancem Steinerem, odsouzeným v Bratislavě pro zločin veřejného násilí, je právoplatný. Věc sama o sobě by byla pramálo zajímavá, kdyby nebyla podložena příhodou v imunitním výboru poslanecké sněmovny, která ji činí pozoruhodnou. Pan poslanec, který byl v imunitním výboru referentem v trestní věci komunistického poslance Steinera, podal tento návrh: navrhuji vydání komunistického poslance Steinera soudu pro zločin veřejného násilí, protože svým činem hrubě porušil imunitu. — vok.

politika

Josef Macek:

Postavení socialistů za krise

II.

Jít z vlády? Proč a kdy?

Druhá otázka pana redaktora „Přítomnosti“ zní: „Zdali by bylo vhodno, aby socialisté“ u nás — nemohouce prosadit svou vůli ve vládní koalici — vyhrotili situaci tak, že by musili odejít z vlády?“

Této otázce by někdo mohl rozumět takto: „Mají socialisté klást požadavky demagogické za tím účelem, aby — (nemohouce pak v koalici prosadit svou vůli) — byli z ní vytlačeni do opozice?“ Na to odpovídám: ne.

Ale takto jistě pan Peroutka otázku nemyslel, protože dosud potíral každou demagogii ať do prava, ať do leva. Soudím proto, že se táže na to, zda socialisté v dnešní naší vládní koalici mají dělat rozumnou, světovou situaci a našim poměrům hospodářským a kulturním přiměřenou politiku i za tu cenu, že by musili jít z vlády — ať proto, že by nechtěli dát souhlas k opatřením špatným (na př. k nové sanaci bank nebo k špatným klům nebo daním) anebo proto, že by nemohli prosadit opatření správná (na př. investiční zápůjčku k veřejnému podnikání, sanaci samosprávy, uvolnění zahraničního obchodu — vše za účelem zmírnění nezaměstnanosti). Na otázku takto položenou odpovídám: ano!

Jsem otevřeně pro to, aby socialistické strany třeba i z vlády odešly, kdyby tato vláda dělala tutéž politiku, jakou dělala loni vláda Udržalova (ovšem nejen vinou Udržalovou). Jinými slovy: jsem proti tomu, aby socialisté za dnešní velké krise si hledali jen nějakou záminku, aby mohli přeskočit do opozice, ve které se snadněji

agituje, ale jsem pro to, aby zůstávali ve vládě jen tak dlouho, dokud je to slučitelné s jejich cti, což je pouze u nás méně obvyklé označení pro povinnost nebo mravní odpovědnost.

Proč jsou strany ve vládě?

Každá politická strana, která zasluhuje toho jména, usiluje o vládu jako o mocný prostředek k splnění svého programu. Mezi demokratickými socialisty nebylo a není sporu o to, mají-li vstoupit do vlády čili nic, nýbrž spory byly a jsou jen o to, mají-li vstoupit do vlády dřív, než mají potřebnou většinu v parlamentě, t. j. mají-li se účastnit nějaké vlády koaliční (v níž by musili dělat ústupky svým spojencům) anebo mají-li si troufat utvořit vládu menšinovou, která by mohla být kdykoli smetena opoziční většinou, kdyby při svém postupu nehleděla si naklonit nebo aspoň neutralisovat část opozice, což tedy zas znamená dělat ústupky odpůrcům. První způsob — účast na vládě koaliční — zvolily četné socialistické strany evropské pevniny, druhý — vládu menšinovou — zkusila dvakrát anglická strana Práce.

Někteří socialisté (pod vlivem nauky o „třídním boji“) byli a jsou proti jakékoli vládní spolupráci s nesocialisty a tedy závislosti na stranách buržoasních. U nás tuto orientaci mají jen komunisté. Ti, jak známo, odolali dosud i pokušení spolupracovati se socialisty.

Ale možno říci, že ve hnutí socialistickém nabylo převahy mínění, že je radno využít posic už dobytých a uplatňovat ten kus vlivu, kterého se ta která strana domohla, k získání další důvěry a moci. V odpovědi na otázku prvou jsem už napsal, že podle toho, jak se která strana politická osvědčuje, roste její důvěra a vliv v občanstvu. Voličstvo každé strany nutí své zástupce, aby uplatňovali vliv ať svého počtu, ať svých argumentů k tomu, aby moc veřejných svazků, především státu, nebyla v rukou odpůrců, nebo aspoň ne docela, pokud tomu lze zabránit. Už holá možnost kontroly, kterou přináší účast ve vládě (třeba na radnici), může mnohé nepleše včas zabránit. Neboť kritika po činu je často málo platná (viz na př. pověstné ministerské budovy, sanace bank atd.).

A tak tedy socialisté demokratičtí v západní a střední Evropě účastnili se a účastní se vlády v některých státech, ač nemají většiny — tuším, nikde. A to buď se účastní koalic vládních, anebo zkusili to s vládou menšinovou.

Vládní zkušenosti socialistů.

Jak pak se to osvědčilo a osvědčuje?

Odpověď na tuto otázku není jednoduchá. V Anglii po porážce druhé vlády Práce zřejmě vzrostl počet těch, kdo jsou zásadně proti vládě menšinové nebo koaliční, zkrátka proti účasti na vládnutí bez vlastní, socialistické většiny v parlamentě. Tento proud měl patrnou převahu na loňském sjezdu strany Práce i proti hlasu tak významného vůdce, jakým byl Henderson.

Naproti tomu v jiných zemích má převahu směr pro účast ve vládě (koaliční) anebo aspoň se tato otázka nechává otevřenou — podle toho, o jakou vládu by šlo, rozhodla by se strana buď pro nebo proti. Z neúčasti se nedělá dogma. Pokud se v těchto zemích vyskytují mínění „kritická“ (totiž odmítající takovou účast), hledí se jim čelit poukazem na to, že dosavadní nezdary socialistů ve vládách koaličních a menšinových svědčí pouze o vadném provedení správné zásady. Na př. oslabení říšskoněmecké sociální demokracie se vysvět-

luje právě tím, že špatně užívala své moci, nechala se vytáhnout (vlastními lidmi) z vlády svou neochotou ke kompromisu, a tak zavinila mnoho na své dnešní tísní i na politickém chaosu Německa.

Tento způsob myšlení pronikl a převládl také u nás a to tak důkladně, že socialistické strany nejen nejsou zásadně proti účasti na vládě bez své vlastní většiny v parlamentě, ale někteří vlivní lidé v nich jsou pro účast ve vládě za každou cenu. Prý podle přísloví: Lépe něco než nic. — A tu jsme u jádra odpovědi na otázku shora položenou.

Kdy je možno odejít z vlády.

Jistý politický praktik razil zásadu: „Člověk má dovést pracovat s jinými, ale nes každým!“ Rada zcela protichůdná slavné zásadě „dohodli jsme se, že se dohodneme“, která má držet pohromadě naše vládní většiny, sestavované po volbách sčítáním mandátů, ale nikoli urovnané a pořádané k určitému pracovnímu programu. (Nynější ministerský předseda začal jinak, než jeho předchůdci v tom, že si před přijetím svého úřadu opatřil souhlas budoucích spojenců aspoň k některým těžkým operacím na vyrovnání rozpočtu. Už to je velký pokrok proti dřívějšímu sestavování vlád, jež záleželo hlavně v roztrhávání státní správy na zájmové sféry stran čili v dělení resortů podle jejich „velikosti“ mezi strany.)

Účast ve vládě pro socialistickou menšinu v parlamentě je otázkou, na niž odpověď závisí na dvou úvazích: a) Co tam socialisté dokážou s těmi a těmi „spojenci“ — v podstatě konkurenty nebo i nepřáteli; b) co se stane, když socialisté do vlády s těmi a těmi živly nevstoupí, nebo co se stane, když z vlády vystoupí a ponechají svým dosavadním spojencům, aby si opatřili náhradu, po případě vládli sami.

Při úvaze o první alternativě nejdřív a nejsamozřejměji vyvstane otázka: S kým socialisté za daných poměrů vládu tvořit mohou, mají nebo musí? — V úvaze o druhé alternativě každému napadne: K vůli komu nebo čemu mají socialisté vystoupit či být vystoupeni“ (t. j. vymanévrování)? Což pak je tak docela mimo debatu ještě něco třetího: že by socialisté z vlády vystoupili pro odmítnutí důležitého a správného návrhu, který by dokázali zpopularisovat tak, že by znemožnili utvoření nové vlády proti sobě, čili, že by při sestavování nové vlády vypadl ten činitel, který jim řádnou politiku znemožňoval?

Který pak element v naší dnešní koalici znemožňuje rozumnou politiku celní, měnovou, daňovou, sanaci samosprávy, rozšiřování produktivní péče o nezaměstnané, ale za to provádí nerozumné státní výdaje nebo prosazuje zdražování předmětů denní spotřeby všemožnými manipulacemi (dovozní listy, syndikáty, povolovací řízení devisové, míchání lihu do benzínu, — v Německu také másla do margarínu — a pod.) na sobecký prospěch úzké skupiny zájemníků, ovšemže pod hesly celonárodního prospěchu? Je to známá část strany agrární, se kterou se pořád nesvádí otevřený boj, i když nespokojenost s ní roste i uvnitř agrární strany, neboť i v ní se najdou lidé slušní a lidé poškozovaní dosavadní politikou strany, takže znalci poměrů usuzují, že by se moc této kliky nad stranou agrární zlomila, kdyby aspoň na rok se tato strana poslala na dovolenou z úřadů vládních.

Přece není naprosto pravděpodobno, že by lidovci mařili správnou protikrisovou politiku stran sociali-

stických, když by vedení těchto stran u nás jim jasně vyložilo, co chce dělat, a kdyby se s nimi dohodlo na přijatelném kompromisu. Některé nesocialistické strany české i německé trpí neméně úzkoprsou a sobeckou politikou naší strany agrární, že při trošce politického talentu by je musili socialisté dostat buď do poměru spolupráce nebo aspoň neutrality. Dýkou v těle socialistických stran jsou ovšem komunisté. Ale zápas s nimi ve veřejnosti by byl socialistům podstatně ulehčen, kdyby komunisté ztratili ty skvostné zbraně, které jim přímo tlačila do rukou politika dřívější vlády od posledních voleb. Pane, takové daně na sirky, na droždí, na kávu, zastavování práce u obcí a státu z „nedostatku peněz“ za současného odmítání peněz z daně důchodové srážkou z úroků a dividend, z dědictví, z obecné ceny nezastavěných ploch stavebních atd. atd. Jak lze velebit „vládu lidu, lidem a pro lid“ a myslit si, že lid takovouhle vládu bude považovat za svou? „Národ Lincolnův“ se loni bouřlivě zřekl Hoovera, ne proto, že mu Roosevelt sliboval pivo, ale proto, že mu Hoover nedával chleba. Dá-li mu ho Roosevelt, to není jisté, ale lid americký to zkusil. Lid anglický to zkouší s konservativci. Lid německý to také zkouší na několikery způsob, a je na tom politicky o tolik hůře než lid americký, oč méně se dřív staral o politiku. Ale nikde lidé nesnášejí jako ovce ten paradoxní stav „kriše z nadbytku“ a „bídy z technického pokroku“. Tohle totiž není boží dopuštění, nýbrž zřejmě důsledek špatné organizace lidské společnosti v měřítku národním i mezinárodním.

Tak tedy zní otázka: Mají socialisté u nás zůstat ve vládě i za cenu řekněme nové sanace bank, nových antisociálních daní a cel, dalšího nicnedělání s krisí samosprávy, dalšího neopatřování práce veřejnými investicemi, dalších odkladů s reformou správy a její kontroly, dalšího šetření zámožných neplatů daní, zkrátka všeho toho, o čem náš občan čte a slyší někdy sice více nežli je pravda, ale také někdy méně než je pravda. (Na př. odhalení Remešovo loni a letos, že úhrnná číslce nedoplatků daní se zmenšuje jen odpisy!) — Anebo mají socialisté říci: Dosti! Takhle my to dělat nechceme a nebudeme. Chcete to s námi dělat jinak a to: takhle? Či chcete se domluvit s námi na něčem jiném, ale pro nás přijatelném? Když ne, dělejte si to sami — a my budeme dělat také sami, co dovedeme! Naši občané v příštích volbách vám řeknou, jak budou s vámi spokojeni.

Pomocník: soudce uvnitř.

Ti, kdo hájí setrvání socialistů ve vládě za každou cenu, mají ve zvyku hrozit dělníkům a vůbec chudým lidem, že by se stalo cosi hrozného, kdyby socialisté vystoupili z vlády nemohouce prosadit rozumnou a lidu jasnou pozitivní politiku. Nebojte se toho tolik, věřte-li aspoň trochu v demokracii. Ale opakují podtržená slova: Je třeba, aby lid věděl, proč socialisté jdou z vlády, aby těm příčinám a důvodům rozuměl, a aby je schválil. A pak se nepotřebujeme bát ničeho, ani komunismu, ani fašismu.

Jen se, prosím, nedomnívejme, že loňské výdaje na péči o nezaměstnané byly nějakým dárkem z lásky, který dostal dr. Czech od dra Trapla, dra Matouška. Bradáče a dra Hodži! Kdo slyšel letošní rozpočtové projevy dra Czecha, doveděl se, proč to dr. Czech „dostal“. Když mluvil o průmyslovém hřbitově v našem

státě, bylo ve výboru ticho jako v kostele. A když dr. Czech v této souvislosti ostře odmítl výtku dra Hodače, že nemá řeči o 40hodinném týdnu pracovním, zneklidňovat naši veřejnost, dr. Hodač už ani nehlesl. Tento odstavec z řeči dra Czecha byl nejmocnějším politickým projevem, který jsem za čtyři leta v našem parlamentě slyšel. Když se ta jeho tvrdá čeština drala Czechovi z prsou, odletovaly od nejednoho slova patřičné koncovky, ale tím více se ta okřesaná slova zařezávala do posluchačů. To hluboké odmlčení poslanců buržoasních nebylo způsobeno strachem z nějakého „soudu lidu“, z násilí a pogromů, tady se ozvalo cosi silnějšího: **S o u d c e u v n í t ě**. Ti lidé ucítili, že aby vznikl u nás a v celém světě ten hrozný hospodářský hřbitov, bylo provedeno mnoho hloupého a mnoho hanebného. Zmlkli.

Kdo poslouchal dra Czecha a pozoroval účinek jeho slov na zástupce stran nesocialistických, musil vidět, jak sociální úkoly dneška přemáhají stoupence starého řádu. Pro socialistu je to událost samozřejmá. Na víře v mravní nutnost socialismu vyrostlo socialistické hnutí z nepatrných, tupených a pronásledovaných skupin v kulturní, politickou, hospodářskou, zkrátka sociální sílu, v níž jsou spojeny veliké zástupy bezejmenných s ojedinělými genii vědy a umění. Je to jen nedostatek víry v socialismus — v lidskou potřebu spravedlnosti, ve vůli a schopnost ji uskutečňovat — co zavinilo nejvíce v dnešní krizi.

N e r o z u m í - l i k a p i t a l i s t a a n e r o z u m í - l i s o c i a l i s t a .

Brání-li se některý socialistický politik proti kritice, že jeho strana se nedobrala k pochopení příčin této krise a k plánu na její odstranění, poukážem, že „přece také kapitalisté tomu nerozumějí a nevědí, jak z toho“, ukazuje právě propast své nevěry: Jakpak kapitalista by mohl pochopit právě příčiny této krise a hlásat je — snad socialistům? — a zůstat při tom stoupencem starého řádu! A což pak se kapitalismus ze svých krisí zachrání nějakým znamenitým plánem kapitalistů, který socialisty umlčí a odzbrojí?

Bohužel, mnoho dnešních socialistů u nás i v cizině představuje si socialismus jako něco, co bude nesmírně krásné a dobré, až to bude, ale „my (prý) se toho nedočkáme“. Lindsay Rogers přirovnává takové socialisty k irskému venkovanovi z jedné povídky André Maurois. Když mu kterýsi liberální poslanec zvěstoval, že už brzy bude provedena home rule (ústavní osamostatnění Irska), odpověděl ten venkovan: „Pro smilování boží, nedělejte to!“ — „Ale co pak, vy Irčani, už nechcete home rule?“ tázal se poslanec. „Pane,“ odpověděl sedlák, „já vám to vyložím. Vy jste dobrý křesťan, není-li pravda. Tak jako já, chcete přijít do nebe, ale nechceme tam odejít už dnes večer!“

Takhle opravdu vypadá víra v socialismus u nejednoho socialisty a to nejen v Americe, o které to napsal Rogers. Podle víry vypadají také skutky — na slovech nezáleží.

O k o m p r o m i s u .

Socialisté mají do vlády jít a ve vládě zůstat jen tehdy a potud, pokud v ní mohou něco dokázat směrem k socialismu. Nejsou-li dosti silní, aby prosadili svoje konkrétní reformy sociální tak, jak je považují za žádoucí, musí se smířit s kompromisem v dané věci. Ale ten k o m p r o m i s m u s í b ý t k r o k e m k u p ř e d u , co možná dlouhým, ale někdy třeba i krátkým — v tom

je právě kompromis těžký nebo těžší. Kompromisy lehké neexistují. Ale vykupovat krůček kupředu krokem zpět — a mluvit jen o tom krůčku dopředu a zapírat nebo zamlouvat ten krok dozadu, to není politika socialistická; to ponechme statečným obráncům ustupujícího kapitalismu.

Ale ovšem, dělat takovouhle politiku — směrem k socialismu, předpokládá správné pochopení neuspokojivé situace, správnou diagnosu nemoci, a pak správnou léčbu — někdy to vyžaduje pevnou ruku při operaci, zvláště když pacienta uspat není možno nebo radno.

P r o g r a m !

Snad čtenář pozoruje, že se uzavírá kruh této dvojité úvahy. Otázka, co mají socialisté dělat teď u nás, souvisí s odpovědí na otázku první. Mají socialisté u nás jasný program, jak krizi léčit v rámci našich možností? **N e m a j í - l i j e j , a t s i j e j u d ě l a j í .** Je-li pravda, co říkají, že kapitalismus dodělává, pak je nejen možno, ale i nutno postarat se o plán nového řádu, a vyvolat pohnutky a síly, které by mu pomohly na svět a udržely jej při životě.

Dělat dnes politiku bez plánu mohou nanejvýš jen konzervativci. Ti mají všechen důvod lpět na vládě, držet se jí jako špína košile.

Ty politické strany, které chtějí změnit dnešní stav směrem k sociální spravedlnosti, k lepší organizaci lidské spolupráce a tím k blahobytu, mohou účast ve vládě posuzovat jen dle toho, co jim tato účast umožňuje dokázat z jejich vlastního programu.

D o s l o v , a l e p o u z e p r o z a t í m n í .

Jak bylo možno očekávat, a jak nebylo možno zabránit, chopily se některých vět z mé odpovědi na prvou otázku moji věrní nepřatelé ve Venkově a odpůrce zdravého rozumu a slušné diskuse v Rudém Právu. Možná, že se rozhovoří také jiní — vpravo, vlevo i v prostředku, uvnitř hradeb i za hradbami. Vyžádal jsem si na panu redaktorovi místo k závěrečné odpovědi. V ní bych rád odpověděl jednak těm, kteří říkají: „je to pravda, konečně to někdo řekl“, jednak těm, kdo říkají: „Je to pravda, ale nemá se to říkat.“

Politická mládež

II.

M l á d e ž s o c i á l n ě d e m o k r a t i c k á .

Sociálně demokratická organizace mládeže je z nejstarších vysloveně politických hnutí mládeže v historických zemích a snad v Evropě vůbec. Jest vlastně, přísně vzato, tak stará jako československá sociálně demokratická strana sama, jež vzešla z řad mladých. Od založení strany uplynulo více než 60 let, ale ještě dnes jsou strana a mládež jednou organizací, třebaže navenek se činí formální rozdíl. Mladí jsou organizováni v sociálně demokratické mládeži, mají vlastní program a vlastní organizační postup. Avšak jak velice cítí se součástí a to nikoliv podřízenou, nýbrž rovnocennou ve straně, a jak se to u strany také uznává, je patrné z toho, že vůdci mládeže jsou zhusta také funkcionáři strany a zastávají důležitá stranická postavení. Také celé finanční hospodářství organizací mládeže je obstaráváno stranou, jako by to bylo samozřejmé. Poněvadž mládež stejně jako strana je pod vlivem marxistické ideologie, je program mládeže jen jakousi kopíí oficiálního programu strany, vysloveného pouze jinými slovy. Zůstává tedy pouze rozdílná organizační forma, která dělí

mládež od strany, ale ani zde není dělicí linie zcela ostrá, takže strana i mládež se prolínají. Jestliže mládež přes to jest rovnocenným činitelem ve straně, vděčí za to méně sama sobě a více sociálně demokratickým vůdcům, kteří si přejí míti organizaci mládeže, jež by nejen postupně vzrůstala do strany kázní a zvykem, ale která by po boku strany v jejím smyslu vedla stranicko-ideologický zápas. Že mládež je bojovnější, odpovídá rozdílu generací a ovšem i pokleslému elánu vůdců strany. Ale mládež československé sociální demokracie není zdaleka tak revoluční, jako byli nynější vůdcové ve svých mladých letech, a není zdaleka tak průbojná, jako na příklad dnes mládež německé sociální demokracie v Čechách a na Moravě.

Pravděpodobně vysvětluje se tento klid a vychladlost československé sociálně demokratické mládeže tím, že z největší části se skládá z dětí dělníků (což u německé sociální demokracie není). Tato okolnost působí, že mezi mladými českými sociálními demokraty je mnoho nezaměstnaných, kteří mají málo smyslu pro diskusi o vzdálených ideologických otázkách a pro které jest větším problémem, jak si vydělati na živobytí. Přesunuto do politické řeči otázka zní: Co podniknouti, aby počet nezaměstnaných byl snížen na nejmenší míru a aby byla opatřena pro dělnické vrstvy práce?

Stejně jako organizace agrárního dorostu vyvozuje svoji sílu ze zdůrazňování stavovského vědomí, buduje se hnutí sociálně demokratické na otázkách existenčních. U agrárníků je to organizace stavovská, zde organizace třídní. Z toho vyplývají podstatné rozdíly. Agrární dorost jest v mnohém směru sice pokrokový, ale v četných otázkách přece jen silně konservativní, snaže se o udržení a uhájení toho, co zde již je. V podstatně dosáhl již svého cíle a pracuje jen na dalším budování prostřednictvím demokracie, republikánství a občanské ctnosti. Naproti tomu sociálně demokratická mládež chce rozbít to, co pro agrárníky je nedotknutelné. Agrární dorost buduje na majetku, který má, sociálně demokratická mládež nemá nic a chce proto sobě a své třídě pomoci k moci a k majetku, který nyní jest spravován a střežen jinými. Přesto však nelze tvrditi, že by sociálně demokratická mládež byla v pravém slova smyslu revoluční, spíše se spoléhá ve smyslu marxistických ideí na přirozené revoluční síly, které povedou k úspěchu velké světové revoluce. Brání se stejně rozhodně proti „nacionálnímu maloměšťáctví“ československých národních socialistů, jako proti divokému radikalismu komunistů. Přes toto programové stanovisko a přes národnostní snášenlivost, která u sociálně demokratické mládeže je nepochybně plodnější než u dorostu agrárního, což se projevilo součinností s německou sociální demokracií, přece jen zachovala si i sociálně demokratická mládež silný nacionalismus. To nepřekvapuje, neboť jest napadána nejen se strany komunistické, ale vydána i útokům československých měšťáckých nacionálních hnutí mládeže. Tím je pozoruhodnější, že sociálně demokratická mládež, která přes svůj mezinárodní program se cítí stejně nerozlučně spojená s myšlenkou státu jako mládež občanská, právě v zásadních otázkách zahraniční politiky se uchyluje poněkud od názorů a činů mateřské strany. Aniž by byla zvláště nakloněna Němcům, přece má ve svém programu výslovně řečeno, že by republika měla býti prohlášena za stát politicky a vojensky neutrální. Zbrojení, jímž se její program obsáhle obírá, má býti silně omezeno a stále vojsko zaměněno milicí, při nejmenším má býti vojenská služba zkrácena měrou co největší. Hlavní část programu tvoří otázky sociální péče a sociální ochrany pracující mládeže, při čemž se žádá zmírnění nesociálních podmínek práce, různá opatření zdravotní a zabezpečení práce vůbec. Těmto

cílům odpovídá také snaha po posílení proletářského třídního vědomí a podporování třídního boje. Účel a cíl organizace je v krátku asi takový: mládež chce býti avantgardou socialistického pokroku. K tomuto poslání cítí se oprávněna, poněvadž se domnívá, že v krizi kapitalistického řádu právě ona trpí nejvíce nejen hmotně, ale i mravně.

Ne vždy mluvila sociálně demokratická mládež tak věcně a chladně. V prvních poválečných letech, kdy byla v republice jen jediná marxistická strana, vyvinuli vůdcové socialistické mládeže mimořádný radikalismus, který neměl daleko k anarchismu dra Vrbenského. Tenkrát bylo hnutí socialistické mládeže malou mocí, která opětovně vykonávala vliv na politické skutky strany. Když nastalo rozdělení strany, přešla většina mládeže ke komunistům. Léta potom organizace československé sociálně demokratické mládeže jen živořily. Počet členů klesl snad až na dva či tři tisíce. Ani dnes ještě nechce vedení strany příslušná čísla uveřejniti. (Ostatně na výslovné přání strany zpráva pro poslední celostátní sjezd sociálně demokratické mládeže není rovněž určena pro veřejnost.) Nový vzestup nastal asi před 5 lety. Od roku 1929, v němž byl opět uveřejněn počet členů, který tenkrát činil asi 4200, se organizace asi zdvojnásobila. Roku 1931 bylo členů mládeže asi 6200 a na počátku roku 1932 asi 8200, do konce roku pak stoupl až na 10 000. Údobí úpadku spadá do doby, kdy sociálně demokratická strana byla mimo vládu, nový vzrůst hnutí se začíná právě ve chvíli, kdy strana opět do vlády vstoupila. To může býti náhoda, ale přece jen mohou býti určité souvislosti. Politické organizace mládeže, agrární stejně jako sociálně demokratická, národně demokratická stejně jako národně socialistická, mají tři rozhodné známky: sdružují mladé lidi stejných zájmů, poskytují jim jisté výhody v praktickém životě a konečně pro mnohé z nich tvoří můstek do politického života. Strana, která je ve vládě, která má své zástupce v ministerstvech a úřadech, která je vždy informována o politických aktualitách, může poskytnouti mladému muži více chancí a praktických výhod než strana opoziční, jejíž přitažlivost se opírá jen o hlučné, ale často prázdné ideologické požadavky. Hospodářské zbídačení v republice nepokročilo tak jako v Německu, aby širokým vrstvám v důsledku bezmocnosti vládnoucích stran stačil extrémní radikalismus. Vstup sociálních demokratů do vlády umožnil jim obnovu organizací mládeže, neboť strana mohla také finančními prostředky posílit hnutí mladých. Vůdci mládeže mohli za vzrůstající nezaměstnanosti v řadách svých vrstevníků věnovati této okolnosti zvláštní a účinnou pozornost a tím přitahovati k sobě dělnickou mládež a udržeti ji ve svých organizacích. Akce pro nezaměstnanou mládež byla tím úspěšnější, že její náklady nese strana, která vůbec dosti velkoryse uhrazuje všechna vydání organizace mládeže.

Jestliže přesto hnutí československé sociálně demokratické mládeže je poměrně malé a méně čilé než organizace mládeže jiných stran, vysvětluje se to tím, že právě politická organizace mládeže je do značné míry exklusivní. Masa mladých přívrženců sociálně demokratických jest organizována spíše v dělnických tělocvičných jednotách, kde však politická disciplína je volnější a práce omezuje se v podstatě na tělovýchovu. Politické hnutí mládeže soustředí se naproti tomu na otázky sociální, politické a kulturní. Podle toho vyvíjí se činnost téměř výlučně přednáškami, diskusními večery, konečně i politickým kabaretem a praktickou péčí o nezaměstnanou mládež. Věková hranice jest určena 18 až 21 lety, ale většina členů zůstává v organizacích mládeže až do 24. roku, takže i sociálně

demokratická mládež se skládá ponejvíce z voličů. V r. 1932 odvedly organizace mládeže straně asi 1000 členů. S německou sociálně demokratickou mládeží v republice a s internacionální sociálně demokratické mládeží, jejíž sídlo je v Berlíně a která měla loni svůj sjezd v Praze, je československá sociálně demokratická mládež v čilém styku. K pravidelným schůzím internacionály mládeže vysílá československá sociálně demokratická mládež svého zástupce, jehož politická a organizační iniciativa se často uplatnila. Organizace vydává v Praze vlastní list, který se kolportuje hlavně prostřednictvím 300 místních organizací v historických zemích. Na Slovensku a Podkarpatsku hnutí československé sociálně demokratické mládeže ještě nezakotvilo.

Tzr.

do ba a lidé

Franta Kocourek:

Tři dny v kraji pučistů

Bučovice, 29. ledna 1933.

I.

V kasárnách, která se proslavila.

Vjíždíme do zasněženého Brna, v jehož ulicích dosud nedozněla ozvěna čtyř dělových výstřelů na Špilberku v nedělní noci 22. ledna.

Docela na periferii města, v polích u Židenic, leží rozlehlá moderní kasárna s mnoha objekty, srdce člověka bolí, když si pomyslí, kolik milionů stála.

Před hlavní brankou, v místech, kde se v nedělní noci vynořil útočník, který namířil skrze mřížce revolver na stráž s výzvou: „Vzdej se!“, stojí voják v kožichu, za mříží přechází stráž.

Civilista na obzoru!

Kdyby se teď v noci objevil civilista v nádvoří Svatoplukových kasáren, byl by zajisté synem smrti.

Důstojník, pověřený mým doprovodem, musil do kasáren napřed, je v budově velitelství pluku, mám se hlásit u brány, nechal tam vzkaz. Vojn v kožichu mě provádí brankou, hlásí mě stráž, ze strážnice vchází praporečk konající službu. Důkladně se ptá, co chci, kdo jsem. A dává mi vojáka, aby mě dovedl do té a té budovy.

„Měli jste tady pilno, pravda?“ zahajují špionáž.

„Tož to ano.“ odpovídá vojíček.

„Bvl jste také při tom? Nebo na propustce?“

„Při tom. U technické roty.“

„Raněn?“

„A co bv.“ (Rozuměj „ne“.)

S důstojníkem generálního štábu a kapitánem, znalcem kasáren a účastníkem boje, se vvdáváme na prohlídku. Zde je branka, již vylomili Kobsínkovi lidé, ocelová branka červená a modrá, vedoucí k pískové zmole a polím, k lesíku na návrší, kde Kobsinek měl ke svým věrným poslední vlastenecko-strategickou řeč před útokem. V levém křídle branky ve výši pasu je díra no kulce, podle ohybu kovu vypálené z kasáren. O kus dále jsou pod ozubenou, s té strany zvenčí ideálně nízkou zdí vidět ve sněhu stopy jiné tlupy, která vnikla první do kasáren, přes zeď, a již se postavil v cestu vojn Filzmann, jediný muž, který hlídal celý veliký komplex kasárních budov, potmě.

Zaslechl škrabot kdesi u zdi. Mohl to být voják, vracející se z ilegální propustky — těžko říci, nemožno rozeznat. Ale přesto vojn Filzmann volá: „Kdo tam?“

A když vidí kohosi utíkat, postaví se mu s puškou v cestu, vystřelí ostrý náboj na poplach, ale potom mu nezbyvá než stát proti útočníkovi a držet ho v šachu před namířenou puškou. Až za hodinu, při čištění kasáren, ho tady najdou s jeho zajatcem.

Proč tak stál? Protože vystřelený ostrý náboj byl jediný, který měl v pušce. Těch patnáct ostatních měl v sumkách čili patronaškách, do kterých nemohl sáhnout, protože by naň pučista byl skočil. Ale i kdyby se mu bylo podařilo rychle sáhnout do sumek, nebvl by mu to nic platné: protože podle předpisu jsou ostré náboje zapečetěné. Zbývá jediné otázka, proč je vůbec má u sebe.

Ale to jenom jednoho fašistu držel v šachu, věrně, legendárně, jako ten vojn, jemuž na vartě narostl plnovous, protože ho nikdo z představených neodvolal. Ostatní utíkali od skladistě dolů na dvůr, ke strážnici, k níž od zadní branky přibíhal zadem druhý proud.

„Tam v tom domě za mříží, okna v prvním patře, bydlí rotmistr Tesák. Jinak včorný voják...“

Na strážnici je četař Jandl. Vchází se tam z malé chodbičky. Dveře jsou dole provrtané několika kulkami, střelenými za prchajícího Jandlem. Tady skočil na stůl a vytrhl pravou půlku okna, vskočil ven a utíkal zburcovat se strážnici sousedící technickou rotu, kde se bojovalo neúspěšně.

Vcházíme tam. Rozbitá okna v přízemí jsou přikryta papíry a pytlovinou. Na zdi u vchodu je rozmazaná krev. Pušky už visí na svých věšácích, pod štítky se jmény svých majitelů. Také motyky, lopaty a sekery, jimiž se útočníci lehce probourali do těchto dveří, kde bvl ostré náboje, iak Kobsinek dobře věděl. Na konci chodby jsou také rozbité dveře, ale bezúčelně, mundur na oklamání nepřítel vřali útočníci většinou již na světnicích, které obsadili s puškami v ruce bez námahy dva a dva.

Chodbou na druhou stranu v pravém úhlu procházíme do budovy poddůstojnické školy. Má jediné schodiště do patra. A kdo to schodiště obsadil, byl pánem situace v poddůstojnické škole.

„Uznáte, že na to stačí dva muži,“ říká mohutný a energický kapitán. Tady se strhla bitka na rovině schodiště mezi přízemím a prvním patrem. „Tady ve vřklenku dveří stál voják, ale nemohl se schovat. Odtud na něho namířil pušku Cvril Seménka. A tam shora, z kleku mu do hlavy střelil voják — tudv proletěla kulka z hlavy Seménky oknem.“

Při odchodu ze Svatoplukových kasáren, po důkladné prohlídce všech úseků bojiště a úvaze situace, by pravděpodobně také vás napadly tyto myšlenky:

1. Je vlastně náhoda, že se Kobsínkovu údernému oddílu nepodařilo obsadit kasárna. Měl k tomu všechny šance. Hlavní příčinu toho, že se to nezdařilo, nevidím ve statečné obraně vojáků, kterou nelze upřít a která je samozřejmostí, když je někdo vojákem a v kasárnách. Hlavní příčina je v tom, že útočníci neměli na místě vedení. Osobněji řečeno: v tom, že vrchní velitel útočnicků neřídil akci. Že nebyl v kasárnách.

2. Nedostatek ostrých nábojů a geniálně zavedená nepřístupnost k nim byly hlavní vadou, ale i hlavní předností. Takhle vojáci představovali jen fašistický terč a mohli se bránit jen rukama. Ale v opačném případě by se byla rozvinula palba, která by obohatila hřbitovy. Při egyptské tmě, předepsané a dodržované v kasárnách, je nepochybné, že by vojáci zastřelili i několik vojáků.

3. Jinou příčinou fašistického neúspěchu byl poměrně malý počet útočnicků. Jak uslyšíme při návštěvě Bučovic a Věmilic a jak se pozná ze soudního přelíčení, značný počet hrdinů vzal do zaječích už krátce po vystoupení z autobusu a později při palbě policie. Původně uvedený počet 63 se scvrkne asi na polovinu.

4. Závažnou příčinou poměrného okamžitého úspěchu fašistů bylo nedostatečné rozdělení stráží, nedostatek zkušenějších poddůstojníků v kasárnách, nepřítomnost aspoň jednoho důstojníka, naprostý nedostatek poplašných zařízení (není zavedeno zvonkové poplašné zařízení) a snad ze všeho nejvíc přímo neuvěřitelně bídné osvětlení. Na celém dvoře Svatoplukových kasáren, dlouhém 120 metrů, svítila v osudné noci jediná žárovka, 25svíčková, pod stříškou strážnice u brány. Stejná bída na chodbách.

Ani teď, když odcházím z kasáren, nesvítil na dvoře žádné jiné těleso.

„Je třeba šetřit.“

To už není ani otázka bezpečnosti kasáren, to je otázka civilizace a moderního bydlení. Na ulici v nejzapadlejší brněnské periferii je daleko více světla než v tak významném objektu.

Brněnský policejní ředitel o situaci.

Je pátek 27. ledna, půl jedné v poledne.

Dr. Vaníček, ze štábu brněnského policejního ředitele, jeden z toho času nezaměstnanějších lidí v republice, se jde zeptat policejního presidenta, nechť-li by mi věnoval několik minut. Zůstal jsem v úřadovně se stenotypistkou. Je šťastna, že si může na chvíli odpočinout od diktátů, kterými je přetížena už pátý den od časného rána do půlnoci. Většinou výslechy zatčených, které sem sváží z blízkého i vzdálenějšího okolí Brna.

Jak se chovají při výslechu ti lidé?

„Skoro všichni pláčou a nařikají,“ odpovídá stenotypistka, „už mě od toho bolí uši. Nejvíce zbabělí jsou muži, jak baby se chovají. To jsou ženy statečnější, opravdu, ty tolik při výslechu nepláčou.“

Policejní ředitel, vládní rada dr. Kráčmar, mě čeká ve své pracovně. Hovořili jsme sotva půl hodiny, když se ozval telefon. Policejní ředitel se naklonil k aparátu, přiložil sluchátko a poslouchal. Jeho tvář se ani nepohnula, ačkoliv právě dostal nejdůležitější zprávu, na kterou čekal šestý den, stejně jako Brno a s ním celá republika.

„Máte ho?“

Po chvíli:

„V Makarsce? Kde je to?“

Posloužil jsem hned vlastní informaci, bydlil jsem v těsné blízkosti Makarské dva měsíce.

„Kobsínka? Oba? Přiznali se? Sami se přihlásili na úřad v Makarské?“

Ředitel stiská po potvrzení zprávy příslušné knoflíky ve své příruční centrále a rozdává příslušné pokyny, z nichž některé přináší nejvíce uvolnění mužům od brněnské policie: teprve teď, když Kobsínek není zaručen ani v Brně, ani na území republiky, si oddechnou. A teď dvě věci: mapu Evropy, podívat se na cestu, kudy se Kobsínek s Geidlem převezou do republiky, když je Jugoslavie vydá. Hm . . . Rakousko by nedovolilo průjezd. Jedině přes Rumunsko.

Nechávám ředitele jeho radosti, rozkazům a pochybnostem a vracím se k němu teprve navečer. A teprve tehdy, už v poměrném klidu, je volnější nálada k rozhovoru.

„Kobsínek se už nemohl dočkat, až se proslaví. Byl i přesvědčen, že akce bude mít neúspěch, protože ho opustili spoluvůdci z jiných okresů. Ale šel do toho, také ze strachu, aby ho nikdo nepředěšel. V tom byl podporován nedostatečnou kontrolou nadřízených straníků, kterým už bylo jedno, jak to dopadne. Společně však při tom, že se to snad přece podaří ve větším měřítku.“

Stručně charakterisováno výrazem ze slovníku vojenské taktiky, šlo velmi pravděpodobně o „zhodnocování dotyku“. Když velitel útvaru postaveného v čelo akce nemá dost zpráv o nepříteli, málo zajatců a velkou nejistotu, podnikne

útočnou akci, aby se nepřítel projevil: vojáci, kteří se této akce zúčastní, jsou obětováni. To měla být podle všeho role Kobsínka a Geidla. Ale ti v poslední chvíli pochopili, že by v tom při takovém osamocení mohli zůstat, a proto odjeli od židenických kasáren raději do Dalmácie. Ale ani jejich podvůdčové neobětováni velké myšlenky fašistické své životy: Mlček i Hložek z Vicemilic se vrátili ke svým ženám a nechali v kasárnách za účelem zhodnocení dotyku své kamarády bez šarží.

Policejní ředitel pokračuje:

„Lhostejnost fašistických činitelů, vedoucích akcí, o níž nemohli pochybovat, byla nejvyšší trestuhodná. Hlavně proto, že se pro případný malý úspěch nerozpakovali vydat mnoho lidí v nebezpečí tak strašných důsledků. Proč si vybrali Brno, kde musili čekat i zásah policie? Vtom právě je vidět i pošetilost podniku.“

Dvoji taktika:

„Vedoucí činitelé byli tak zbabělí! Chtěli mít alibi a proto všichni toho dne před útokem odjeli z Brna. Na druhé straně návštěva Gajdy, Šepavého a dra Vážného měla být pro zdejší lidi vzpruhou.“

Ptám se na chování majora Uvíry, který byl zemským fašistickým organizátorem a představoval hlavní, ještě zachytitelnou spojkou mezi generálním štábem a nižšími vůdci fašistické armády.

„Uvíra hrál moc smutnou úlohu,“ říká policejní ředitel. „Úlohu naprosto nestatečného člověka. Je zcela prokázáno, že o všem věděl. Byl několika účastníky přepadení přímo dotazován, co soudí o Kobsínkově chystané akci a co mají dělat. Uvíra je odkazoval vždycky na Kobsínka. Když se ho ptali na chystaný převrat lidí z venkova, dělal buďto že je přeslechl, nebo je vykazoval z bytu pod záminkou, že mu zašlapou parkety. Jenom aby měl možnost říci i po puči, že o ničem nevěděl.“

S takovými vůdci se převraty ovšem dělat nedají.

„Když tu byl vyslýchán, odvolával se velmi nevhodně na důstojnickou čest. Řekl jsem mu, že se chová jako zbabělec a že je za všechno odpověden.“

Bude uvězněn jako zbabělec. Ač by byl na tom sám před sebou i před jinými lépe, když se dostal do žaláře jako statečný odbojník, jako muž, který stojí za tím, co hlásá a nač verbuje lidi!

„Nejodvážnější z fašistů byl Šušlík, duší útočníků a ze všech nejtvrďší byl bývalý aktivní rotmistr Nedvědický, který do Brna přijel k puči až z Říмова u Třebíče, a potom náčelník bučovických fašistů Mlček. Šušlík byl pravá Kobsínkova ruka v Brně, ten nesl rozkazy bučovickým bojovníkům.“ Přijel k nim a řekl: „Z příkazu velitele Kobsínka mám já vést výpravu na kasárna.“

Ale bučovicko-vicemilický duce Mlček si nechtěl dát vzít velení a tak došlo k rozporům už před zahájením útoku.

„Mnoho lidí o tom vědělo: podporovali vůdce penězi, osm set korun, sto korun, zbraně. Hlavní sraz byl v bytě u Mlčka ve Vicemilicích. Uvařili jim tam čaj, dali do něho slivovice, na kuráž.“

K lepšímu politickému pochopení akce je třeba říci, že se fašisté nemohli v Brně nijak uplatnit. Proto se věnovali venkovu, hlavně na Kyjovsku, odkud je Gajda, a potom, když tam se hnutí silně uchytilo, stahovali stále více kruh k Brnu. Využívali hlavně bídy, nezaměstnanosti, nespokojenosti venkovských lidí, za druhé rozporů v agrární straně mezi Staňkem a Udržalem. Na tomto podkladě rozvinuli velkou schůzovou kampaň, kterou vedl redaktor „Fašistických listů“ Josef Kučera z Prahy a major Uvíra. Akce měla být dokončena velkými veřejnými projevy v Brně. A tak mělo být Brno dobyto politicky pro fašisty.

Ale úřadům v Brně byl tento plán známý, aspoň podle

slov policejního ředitele: „Věděli jsme, jak se mezi fašisty agituje, jak jítí nespokojenost. Proto jim zde v Brně nebyl povolen žádný veřejný projev. Také schůze svolané podle paragrafu druhého byly kontrolovány a rozpouštěny. Před rokem byly rozpouštěny i v Brně okrajové složky fašismu, jako Fašistická pomoc a fašistický Trestní fond.“

Kobsínek organizoval předpad zezadu hlavně proto, že počítal s nemožností dobýt jediným hlavním náparem strážnici a technickou rotu se zásobou nábojů hned vedle. Byl informován o všem dokonale, ale o jedné věci, které jsem si všiml při prohlídce Svatoplukových kasáren, nevěděl: hlavní brána nebyla vůbec zamčena! Byla jenom slabě přimrzlá. Kdyby to byl věděl, mohl vtrhnout do kasáren bez překážky jediným silným proudem . . .

V pracovně policejního ředitele se zatím shromáždili všichni ředitelovi hlavní spolupracovníci, kteří toho odpoledne užívali první chvíle částečného oddechu po vysilujícím vyšetřování. Přišli za svým šéfem tak trochu na besedu.

Hovořilo se o celkem naivních fašistech, ale mnohem rafinovanějších komunistech.

„Ani fašisté, ani komunisté nejsou nepřáteli vás ani státu, pane presidente,“ řekl novinář, před nímž si policejní ředitel pochvaloval pohotovost svých lidí a dokonalost bezpečnostního aparátu:

„Skutečný nepřítel je skryt. Tím vážným nepřítelem je nezaměstnanost a bída. A dokud ta bude růst . . .“

„Bohužel máte pravdu. A na brněnské periferii to nevyjadá o nic líp než jak jste v P r í t o m n o s t i vylíčil periferii pražskou. Věřte mi, že ani na to nezapomínáme a že i v tom směru děláme, co můžeme. Loňského roku jsme přispěním našich lidí a akcí odevzdali milion korun na nezaměstnané. Letos o vánocích jsme oblékli čtyři sta chudých dětí a čtyřicet ještě musíme obléci. Jenže té bídy je tolik — !“

Ve vlaku do Bučovic.

Je tři čtvrti na osm. Ale z policejního ředitelství není daleko na nádraží, a tak můžeme chytit ještě rychlík na Vlárský průsmyk ve dvacet hodin osm minut. Naproti mně sedí starší pán ponořený do večerníků. Ve všech je zpěv o židenickém případě, o vyšetřování, o Cejlu, o zatýkání v kraji, do něhož letí náš rychlík: Bučovice, Kyjov, Uherské Hradiště . . .

Kdo ví, snad ani můj protějšek nemá o zprávy jen teoretický zájem. Je tolik zúčastněných, tolik postižených! Do kupé vstupuje jiný starší pán, zřejmě syn Israele. A protože se zná s mým protějškem, začíná rozhovor, nikoliv nevídaný:

„Ty čtyři dělové rány jste slyšeli?“

„Tož pravda,“ odpovídá nový příchozí.

„A co ste si tak mysleli?“

„No, že je alarm.“

„Já sem říkal: no sakra! To je revoluce.“

„Tož jedno je jisté,“ praví syn Israele: „Musí se to pročistit. A to je v pořádku. Strašně darebáctví je to.“

„A odvaha,“ zdůrazňuje čtenář večerníků.

„To sem zvědav, co dostane.“

„Já vám to řeknu předem: dvacet let.“

„U nás to nejde, kdepak, u nás to není anarchie. No, kdyby to byli vyhráli, copak — to by bylo něco jiného.“

Pravdu díš, neznámý, daleko větší než si myslíš!

„Jako v Itálii,“ praví můj protějšek, takto majitel restaurace, „ale řeknu vám, v Itálii to bylo potřeba a daří se jim tam při tom fašismu dobře . . .“

Po chvíli říká pan hostinský:

„A u nás toho taky bylo plno, těch fašistů, asi tak před rokem, každý, kdo uměl trochu hubu otevřít, byl fašista. Ale

za poslední rok to docela utichlo! A vidíte, zrovna ta věc v Židenicích!“

Brzo nato se objevilo, že byl v Tišnově u svého bratrance.

„Ale nezastihl jsem ho doma, byl zavřený, den před tím než sem tam přijel. Zámožný obchodník, pěkný dům má, hodně peněz, ale do politiky jako posedlý. Asi třikrát u něho byl na návštěvě Gajda, zbláznil se do něho, duši by byl za něho dal. Až vám mu to šlo na mozek. Žena mu říkala: odpočiň si, nic ti neschází, obchod ti jde dobře, já tě zastanu, děti máš hodně — nech všeho a odjed' někam autem oddechnout si — ne on musil pořád číst fašistické časopisy, vést korespondenci, pořádat schůze, zjednávat nové lidi pro stranu, jezdit na projevy do okolních míst — “

„Bučovice!“

Vystupuji, jediný pasažér. Půjdeme se podívat zblízka na lidi, mezi nimiž se našlo třiadesát dobrovolníků k podniku, který předpokládal kromě romantického poblouznění také odhodlání k sebevraždě.

Je možné, že jich bylo tolik ochotno k takové akci a že věděli, kam jdou? Na tom záleží politicky i psychologicky nejvíc. Po puči bude přirozeně snaha popírat vědomí o skutečném cíli výpravy. Ale na těch, kteří tu zbyli, a na prostředí, z něhož vyšli, poznáme jistě alespoň pravdu.

Paní Kunzová o fašismu.

Město spí, ačkoliv ještě není devět hodin. Na velkém, silně osvětleném náměstí stojí vymrzlý autobus. V hospodě u Jansů, kde sídlili poslední dobou fašisté, klímá tříčlenná skupina hostů nad pivem. V bio Sokol běží sovětský film „Boje o život“, zítra v sobotu uspořádá Levá fronta v sále Na záložně „Šaldův večer“ na počest jeho pětadesátin.

Zaklepáme na okno v hostinci „U bílého kříže“, který patří věhlasnému výrobci moravských klobás, zvanému pro jeho pobožnost „Svatý Kunz“. Už spí, je tu však jeho žena, kterou nijak nemusím prosit, aby mluvila o fašismu. Všichni bučovičtí jsou fašismu plní, pokud jde o řeči.

Především paní Kunzová odmítla jednou pro vždy tvrzení, že by fašisté byli zakořenění v Bučovicích:

„A tož moc toho pozavírali, ale to všechno byli lidé, kteří sem nepatřili, teprve před krátkem se sem nastěhovali. U nás v hospodě bysme takové lidi jako só fašisti ani do spolku nepřijali, šak víte, a každé vám to poví.“

A hned potom přišla otázka, na kterou jsem narazil všude v Bučovicích a Vicemilicích. Otázka, kterou není tak lehké zodpovědět lidem se zdravým rozumem a primitivní, rovnou logikou:

„Ale, bože, řekněte mně, jak je to možné, že, dyž to byli takoví zločinci, jim to všechno bylo dovolené? Všechno měli volné, veřejně vystupovali, schůze měli, a nikdo jim v ničem nepřekážel. Tož, to víte, mně néde na rozum. Dyť oni pozděš aj uniformy měli, pušky dostali a bodáky — a nikdo se tomu neprotivil.“

Černooké děvče, které myje podlahu u výčepního pultu, se přidává:

„To je pravda. Du jedná a tady najedná vidím vojáky. Co dělájó vojáci v Bučovicích? ptala sem se toť Kocmana. To nejsou vojáci, to só fašisti, ty hlópá, povídá Kocman. No tož lidí, víte — “

„Kdopak by si pomyslel, že dojde k takovém koncům? Taková hlópost udělat, bože, ani o ty chlapy nejde, ale o ty ženy a děti,“ říká stará paní Kunzová. „Muži só zavření a ženy s děckama nemájó co jest. Jako Kopřiva — co je ten? Všecko: fašista, komunista, klerikál, všechno co chcete, aj socialista a legionár, tož on opravdu byl legionárem.“

Ne, pořád jí to s těmi fašisty nejde do hlavy:

„Měli schůze, řeči, s praporem chodili a na střelnici s puškama a ostréma patrónama, střílet se učili, v hospodách se

scházeli a najedno — No jak se říká: čert spolky začal, ale nemiloval. A já k tomu říkám: nejlepší spolek je rodina a členy só děti.“

„Jen se divím, že taky ten starý Strmiska v tem přé je,“ říká příbuzná paní Kunzová.

„Aj, ten?“

„No ano, aj on tam jel — a je včil zavřený —“

„Bože,“ křížuje se paní Kunzová, „tož takové člověk, dybych do něho málo strčila, čtyři kotrmelce by udělal. A on jim na to sedne, blázen starý!“

Děvče s černýma očima to bere s té lepší stránky:

„Fašisti mívali veliké zábavy tady v Bučovicích, u Rosůlků, to bévalo veselo, muzika hrubá (= velká) tam hrála, vždycky měli plno, nabitó, strašně moc, aj tam od Slavkova kdesi přijížděli. Ja, ja — fašisti...“

„Ale bože, je zle, pravda,“ pokračuje paní Kunzová, „ale netrvá to tak dlóho a bylo nám dobře po válce, velice dobře nám bylo, až teď je nám trochu huř — no, mělo to být obráceně, lepší bysme zvykali, dnes to na lidi silně dotížilo. Dyt já to pamatuju, jak to u nás vypadalo před válkou a za války! Forhaňk nebyl na okně, málo dobytka, peníze žádné, dnes majó lidi domy a paláce, majó auta. A byli ti lidi spokojeni, dnes se pořád nadává. Snáď je to pane aj téma novinama, nemyslíte?“

Děvče s černýma očima:

„Jedno sem tady viděla teho Gajdu, to bylo slávy, autem přijel, u Zálóžny stál...“

Vidí muže v uniformě, stojí na podiu na náměstí, pod prapory, nad hlavněmi pušek, mezi šavlemi tasanými na počest vůdci. Generál Gajda — myslí si a drhne dál špinavou hospodskou podlahu.

Jdu spat přesvědčen, že tu mezi lidmi a v jejich prostředí najdu všechny hlavní kořeny, z nichž vyrostl židenický případ. (Dokončení.)

Život a instituce

G e l:

O paměti lidské a povinnosti občanské

„Slyšeli jsme v tomto procesu tolik křížících se výpovědí...“

Předseda jihlavského přelíčení.

I.

Na jednom gymnasiu učil a jistě — multos in annos! — ještě učí profesor řečtiny, který říkával u příležitosti zabavování „šalabastrů“, pomocných překladů, jimž se v jiných historických zemích říká „taháky“: „Studenti, studenti, nevíte, že egyptský princ, který vynalezl písmo, byl zatracen na tomto i na onom světě? Proč? Protože písmo připravilo lidi o paměť!“ Kdo se zabývá psychologii svědecké výpovědi, musí, věří-li pedagogické zmínce o egyptském princí, nabýt přesvědčení, že lidstvo se skládá ze samých písmáků.

Jako příspěvek k psychologii svědecké je také míněna tato stat, sine ira et studio pro předmět přelíčení, jež bylo zvoleno jen proto, že je to proces největšího forensního úsilí, pokud sáhá ne pamětníků paměť, jež za nic nestojí, ale littera scripta, pro kterou byl sice zatracen (řekl „na tom i onom“, nebo řekl jenom: zatracen?) onen egyptský princ, ale která: manet.

A protože by bylo škoda, aby nezůstal zachován, aspoň ve výtazku, jenž si nečiní nároku na úplnost — kde na to vzít místo? — aspoň jeden úsek. Taková reserve, jako se ponechává kolem bývalého bojiště:

zde byla válka, takhle to nakonec vypadalo. I otázka těch dveří v prvému poschodí domu ulice Karoliny Světlé čp. 95 stala se geniálním taktickým nápadem obhájce pevností, na kterou odveden maximální nápor obžaloby. Ale to už sem nepatří.

Šlo v podstatě o toto:

Svěd ek č í s l o 1 vypověděl, stručně řečeno:

„Jednoho odpoledne na podzim roku 1920 přišel za mnou — byl jsem úředníkem Jednoty v ulici Karoliny Světlé čp. 95 — pan František S. a ptal se mne, je-li přítomen pan Jiří S. Zatelefonoval jsem do domácí ústředny, slečna mi řekla, že je přítomen. Zavedl jsem pana Františka S. na schodiště a ukázal jsem mu dveře, za kterými pan Jiří S. úřadoval. Řekl jsem mu: Jděte do těch dveří, a vrátil jsem se.“

Ke každému z těchto slov vedeni pak svědci, kteří měli potvrdit či vyvrátit možnost jednotlivých tvrzení. Vynecháme zde sporné v procesu otázky, zda byl telefon odpoledne zapojen na domácí ústřednu (12 svědků), i otázku, zda se schodiště byly ony dveře vidět. (Je o tom foliant protokolů o místním ohledání a další tucet svědků.)

Příspěvek k psychologii svědecké se omezí na reprodukci výpovědi o třech bodech: 1. kdy se Jednota přestěhovala z Lipové ulice do ulice Karoliny Světlé, 2. jaká byla v Jednotě frekvence, a 3. jaké byly dveře do Infeldovy kanceláře. Kanceláři ředitele Infelda je míněna kancelář, kterou svědek číslo 1 ukazoval Františku S. a kde Jiří S. pracoval.

Svědkové zde vystupující jsou převážně školsky vzděláni, a až na dva věku daleko přes padesát a nad třicet let.

Takto pak vyzněla svědectví:

Svěd ek č í s l o 2.

„Byl jsem v Jednotě zaměstnán jako úředník od července 1919 do roku 1924. Kancelář jsem měl vedle kanceláře ředitele Infelda. Z místnosti, kde seděl ředitel Infeld, vedly dveře na chodbu, ale právě proto, že tam chodily spousty návštěv, tedy se jim to nehodilo, dveře byly z a t a p e t o v á n y a přikryty ještě červenou zástěnou. Pokud se pamatuji, byly ty dveře opatřeny tak od počátku, kdy se Jednota přestěhovala do budovy bývalých lázní z Lipové ulice...“

V té době, pokud se pamatuji, byla jednoduchá frekvence. Zprvu byla dvojitá, když jsme přišli do Karlových Lázní, začátkem roku 1920... Později se upravila v jednoduchou. To bylo někdy na podzim 1920, snad od 1. října.

(Při konfrontaci se svědkem číslo 1) ... v říjnu již rozhodně byly zatapetovány. Tuším, že z těch dveří se odebrala klika, ale zdali se místo ní dal knoflík, se nepamatuji. To by jedině mohli vědět zřízenci, kteří to dělali a byli u toho. Trvám rozhodně na tom, že dveře byly zavřeny už od ledna...“

Svěd ek č í s l o 3.

„Byl jsem zaměstnán v Jednotě jako úředník od roku 1919 do r. 1921. Do ulice Karoliny Světlé se Jednota přestěhovala až roku 1920, přesné datum si nepamatuji. Z chodby vedly do Infeldovy místnosti dveře, které byly z a t a p e t o v á n y. Za těmito dveřmi byly schovány staré flinty. (Na otázku:) Roku 1920 a 1921 jsme měli frekvenci jednoduchou. Dvojitá byla někdy do srpna 1920.“

V srpnu 1920 jsme udělali schůzi úřednictva u Pokorných a žádali zvýšení platů a zavedení jednoduché frekvence. Nato nám předsednictvo vyhovělo.“

Svědék číslo 4.

„Byl jsem zaměstnán v Jednotě jako úředník od listopadu 1919 až do roku 1922 nebo 1923. (ad: dveře z Infeldovy kanceláře:) Vůbec se nepamatuji, že by tyto dveře byly otevřeny, snad v době, kdy jimi stěhovali nábytek. Nevím, zda tyto dveře byly zamčeny zvenčí, nebo měly kliku či knoflík. Vím pouze, že byly zatapetovány, a že se jimi nemohlo chodit. Byly pobity a visely na nich nějaké záclony, jaké barvy, to už nevím. Bylo to jistě také proto, aby nebylo slyšet na chodbu... S počátku byla jednoduchá frekvence, pak... na nátlak úřednictva... sám jsem psal protokol... u Pokorných... někdy k podzimu zavedena frekvence jednoduchá... kolem 15. září. (Na soudcovo upozornění, že schůze byla 1. října, a na otázku:) Usnesení toto se začalo praktikovat ihned.“

Svědék číslo 5.

„Byl jsem úředníkem Jednoty od května 1919 snad do druhé poloviny 1922. Vím, že dveře z Infeldovy kanceláře na chodbu zavřeny nebyly. Nepamatuji si však, že bych byl jimi chodil. Pamatuji se však, že jsem byl při tom, když se v té kanceláři jednalo o něco důvěrného a někdo musel ten hovor z Infeldovy kanceláře vyslechnout těmi dveřmi na chodbě. Tehdy bylo řečeno, že se ty dveře musí zatapetovat. Ve které době se to stalo, nevím. Vzpomínám si také, že v době, kdy Gajda vydal svoje paměti, jsem si tu knihu nechtěl koupit, hledal jsem ji v Infeldově kanceláři, police s knihami byla právě v těch dveřích. Žádné flinty tam nebyly. — Kdy začala jednoduchá frekvence, nevím, těžko říci. Zdá se mi, že to bylo usneseno, ale že se to hned neprovádělo. Vím, že byly ještě nějaké boje, než se to uskutečnilo.“

Svědék číslo 6.

„Byl jsem... úředníkem... od června 1919 do konce roku 1920. Nemohu si vzpomenout, jak to s těmi dveřmi bylo. Pokud sahá moje paměť, myslím, že jednoduchá frekvence zavedena nebyla, úřadovalo se od 8—12 a od 2—6.“

Svědék číslo 7.

„Byl jsem v Jednotě zaměstnán jako úředník od července 1919 do července 1922. Do ulice Karolíny Světlé jsme se přestěhovali začátkem roku 1920, snad někdy v lednu. Dveře do Infeldovy kanceláře nebyly při přestěhování zamčené, teprve později se zamýkaly, brzy po příchodu, protože Infeld neměl být rušen. Od té doby se neotvíraly, a nikdo tudy nechodil a nemohl chodit. Zda byl na ně dán zvenčí knoflík, to se nepamatuji. Na těchto dveřích byla portiéra, zda byly zatapetovány, to nevím, protože se to přikrylo. Nikdy jsem nemohl těmito dveřmi projít. Frekvenci jsme měli v Jednotě jednoduchou. (Při konfrontaci s jiným svědkem:) Dříve byla dvojitá, ale asi od poloviny roku 1920 jednoduchá.“

Svědék číslo 8.

„Byla jsem jako domovnice v Jednotě od začátku do konce. Do ulice Karolíny Světlé jsme se přestěhovali někdy v květnu 1920. Když jsme se přestěhovali, otvírala jsem ráno kanceláře, a když pak úředníci po skončení z kanceláře odcházeli, tu každý, kdo měl světnici, musil mi při odchodu dát klíč do zvláštního stojánu. Ve čtyři hodiny pak přišly posluhovačky a uklízely. Byla tam stále

jednoduchá frekvence. Páni se mně začali trosit už ve tři čtvrti na dvě. Dvojitá frekvence vůbec nebyla. (Na námitky:) vždyť jsem přísahal! (Křížuje se.) Přes ty dveře byly hadry a záclona, pak tam byly nějaké starožitnosti, které tam nastrkal Infeld. Rozhodně se nikdy neotvíraly, můj muž je zandal, totiž hřebíky přibíl futro. To se stalo již v roce 1920.“

Svědék číslo 9 (manžel svědkyně č. 8).

„...domovníkem... od května 1919... do konce. Když jsme se přestěhovali, byla frekvence dvojitá, pak byla jednoduchá.“

Když do ředitelství přišel Infeld, nařídil dveře zavřít. Dveře se zavřely na klíč. Klíč, pokud se pamatuji, jsem dal na stůl. Pro transport starožitností jsem dveře neotvíral. Že by N. byl dveřmi chodil, nevím, když to říká, může to být. Do klíčové díry jsem nastrkal, myslím, hadry, aby nebylo slyšet. Že bych byl dveře zatloukl hřebíky, nevím.“

Svědék číslo 10.

„Byl jsem zaměstnán v Jednotě jako šofér od roku 1919 do října 1920. Dveřmi z chodby se chodívalo. Utkvělo mi to v paměti. Infeld totiž kupoval starožitnosti a koupil také z Klementina nějaké svícny a bronzky a těmi dveřmi jsem to nosil. My jsme ty svícny tam dávali přímo dveřmi, které domovník odemknul. Jednou jsme přinesli do kanceláře pana Infeld nějaké věci z bytu pana N. Pan ředitel Infeld byl přítomen a pan N. mu ukazoval svoji fotografii z dětství. Pan ředitel Infeld řekl: ‚Ty jsi ale vypadal blbě jako kluk!‘ Tehdy jsem vycházel těmi dveřmi. Také proto si to pamatuji.“

Svědék číslo 11.

„... od 1. ledna 1920 do března 1921... úředníkem. Těmito dveřmi se nikdy nechodilo. — Nemohu s určitostí říci, kdy začala jednoduchá frekvence. Vím o schůzi u Pokorných, kde byla žádána frekvence jednoduchá, musela tedy být předtím dvojitá. Bylo to snad koncem května 1920.“

Svědék číslo 12.

„... 1919—24, úředník. ...nemohu vůbec říci, kdy zavedena jednoduchá frekvence. Nepamatuji se, že se dveřmi chodilo.“

Svědék číslo 13.

„Byl jsem zaměstnán v Jednotě od května 1919 do října 1922.“

Dveře do Infeldovy kanceláře z chodby byly zamčeny, ale když někdo nechtěl jít přes kanceláře, tedy měl domovník klíč, a tak šel přes ty dveře, hlavně když to bylo něco tajného. (Soudce: ‚Ale ty dveře byly tapetované!‘) Všechny troje dveře Infeldovy kanceláře byly tapetované, aby nebylo nikde slyšet, co se tam mluví. (Soudce: ‚Jak byly vytapetovány?‘) Byly světlešedé barvy, voskovým plátnem. (Na otázku:) Ty dveře ani později přibity nebyly, protože nějaké starožitnosti tam přivezl šofér, a nenesl to přes kancelář, ale přímo těmi dveřmi z chodby.

Frekvence byla dvojitá až do 1. října 1920.

Soudce: ‚Odkud to víte?‘

Já jsem se ženil 17. dubna 1920, moje žena byla zaměstnána potom ještě pět měsíců jako účetní v jedné kanceláři. Právě když tam přestala chodit, začala u nás jednoduchá frekvence.

Dveřmi se chodilo, když páni u ředitele Infelda

něco oslavovali, nosily se jim tam věci ne přes kancelář, ale přímo z chodby.“

Svědkyňě číslo 14.

„Byla jsem zaměstnána v Jednotě jako účetní úřednice od října 1919 do 15. září 1920 (předkládá vysvědčení). Do kanceláře pana ředitele Infelda jsem nedocházela. Frekvence byla až do mého odchodu dvojitá. (Ad dveře:) Nikdo mi nic neříkal, ale snad jsem tam viděla procházet lidi.“

Svědkyňě číslo 15.

... úřednice... únor 1920... srpen 1920.

„...neviděla jsem dveřmi nikoho chodit.“

Svědka číslo 16.

„Jsem... mistr v..., byl jsem družstevním funkcionářem. Přijel jsem do Prahy na podzim roku 1920. Že byl pozdní podzim, vím, protože jsem chtěl obléci kožich a viděl jsem, že látku sežrali moli. Dopoledne jsem chodil po úřadech, odpoledne jsem šel do Jednoty. Bylo to kolem 4. hodiny. Všude se svítilo a pracovalo, musela být dvojitá frekvence.“

Svědka číslo 17.

Vrátný ministerstva financí.

„Když jsme přejímali roku 1922 budovu Jednoty pro ministerstvo, byly dveře zevnitř vypošťarovány. Klíč k nim nebyl, musel jsem ho sám udělat. Klíčová dírka byla zvenčí přístupná. Dveře byly zevnitř potaženy zeleným sukem.“

Nebylo by přípustno, a není kromě toho ani úmyslem dohadovati se, kdo z těchto svědků měl pravdu, a kdo ji mluvil.

Nás zde zajímají fakta dvě: první z nich, jež není discutable: jak někteří lidé apodikticky a neskromně tvrdí, houževnatě a tvrdošijně tvrdí věci, i když jsou samým soudcem upozorňováni na objektivní nepravdivost. Druhé: jak rychle mizí z paměti věci, jež byly s člověkem srostlé, jako srůstá s člověkem povolání. Řčení: „Nemůžeš si to pamatovat, stokrát jsem ti to řekl!“ je přiváděno ad absurdum: ne stokrát, ale pět, šest, ba i devětsetkrát nebo osmnáctsetkrát, byla-li dvojitá frekvence, šli svědci kolem těch dveří, a docházeli do čp. 95 Praha I., a dnes: frekvence dvojitá nebyla nikdy, někdy do března, do května, do června, do srpna, do podzimu. Usnesení o ní se praktikovalo hned, kdepak, byly ještě velké boje. Dveře byly: od začátku zavřené, zatlučené, zamčené, pobité, zatapecírované zeleně, červeně, šedě, byly zatapecírovány až později, jen aby nebylo slyšet, aby se nechodilo, byly za nimi flinty, žádné flinty, knihovna, žádná knihovna, starožitnosti se tam nosily, nenosily, domovník odemykal, neodemykal, chodilo se jimi volně. Jednota se stěhovala v lednu, na jaře, v půli roku. A to všechno pod přísahou!

Abstrahujme v této úvaze úplně otázku křivých svědectví, křivých jak před zákonem, tak i jen před

skutečností. Jisto je, že nynější způsob života svým množstvím dojmů a jich silnou koncentrací kazí lidskou paměť, jak to obrazně říkal řečtinář o egyptském princí.

V tomto ohledu byl jihlavský proces velkým momentem. Takových šiboleťových dveří bylo víc. Je otázkou, jak moderní technika usnadní jurisdikci řešení takových problémů. Neboť zde nejde o vlastní svědectví, jde přece spíš o informaci. Této otázce bude věnováno pokračování této úvahy.

Stejně jako neméně důležitému problému: postavení svědka před soudem při posuzování jeho věrohodnosti. Tedy při proceduře, jež za několika posledních monstreprocesů vzbudila pozornost a vyvolala mnoho otázek, a to střídavě pro postup obhajoby i veřejné obžaloby. (Dokončení.)

dopisy

O poslání literatury

Milý Peroutko,

jak známo, bývá ten, kdo se drží pedagogické zásady, že se nemá vylévat dítě s vaničkou, podezírán z kompromisu. Přes to bych rád ku sporu o prof. Rádlu, comstockovštinu, poklopec a mravní soud nad dnešním písemnictvím podotkl něco málo o dítěti a vaničce. Není zajisté pochyby, že jít na veškerou literaturu s kanonem obecné užitečnosti, praktické morálky a podobných postulátů vyžaduje mozků vybaveného mimořádnou necitlivostí a kázavostí. Ale na druhé straně by nebylo zcela poctivé tvrdit, že v žádném případě literatura nepodléhá měřítkům mravní a myšlenkové odpovědnosti. Jsou totiž jisté rozdíly mezi literaturou a literaturou. Je literatura, která nechce a nemůže být ničím jiným než krásou, než poesíí, názíráním života, oslavou, zpovědí. Ale je také literatura, která vědomě chce něco jiného: chce útočit nebo stavět, chce budit, vést, soudit. Bylo by také zatracenou úzkoprsostí, kdyby chtěl někdo ve jménu Umění zakazovat literaturu, aby šla tou druhou cestou. V tom případě není spisovatel tak privilegovaná osobnost, aby byl stavěn mimo vnitřní odpovědnost za to, co hlásá, k čemu vede a jakým hodnotám slouží. Nevidím důvodu, proč by to měl mít pan spisovatel pohodlnější než politik, než filosof, než člověk opravdu bojující. Chce-li se kdo zásadně ohradit proti mravnímu policajství nad literaturou, pak by měl zároveň snažně poprosit beletrii, aby se, proboha, nepletla do praktického života hodnot a věr a holdovala jenom nevinnému snění, proti čemuž by se bohda zas právem ohradili spisovatelé. Račte rozumět, tím nevolám po trestních sankcích na literáty, nýbrž jen po odpovědné opravdovosti, z níž nemá být literatura vyňata.

Ano, řeknete, ale tady jde o svobodu uměleckého projevu. Dobrá; ale myslíte, že dnes literaturu víc dusí úzkoprsost moralistů než, dejme tomu, přítomný stav kritiky tak zvané estetické? Jak věci stojí, pan profesor Rádl by byl nejmenší bolestí současného literárního života. K. Č.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

Velký výběr

plnicích per

(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont Blanc atd.).

crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek, aktovek a j. nepostradatelných pomůcek kancelářských i technických má na skladě:

K. Wagner. Brno - Česká 16.